

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN FİNANSAL OKURYAZARLIK PROGRAMI
GELİŞTİRİLMESİ VE ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURKU ÖZDEMİR

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ GÜLDEN KAYA UYANIK

KASIM 2020

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN FİNANSAL OKURYAZARLIK PROGRAMI
GELİŞTİRİLMESİ VE ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURKU ÖZDEMİR

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ GÜLDEN KAYA UYANIK

KASIM 2020

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

BURKU ÖZDEMİR

İTHAF

Hayatımın en değerlileri canım Annem ve Babama...

ÖN SÖZ

Bugünün küçükleri yarının büyükleri olacak olan gençlerin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması toplumsal refah açısından önemlidir. Topyekûn kalkınmayı sağlamak, refah düzeyini artırmak için finans işini sadece uzmanlarla değil çocuklar ve gençlerin de işine katılmasıyla mümkün olur. Bu sebepten dolayı finansal eğitim-öğretim programları geliştirilerek okul ders içeriklerine ekonomi ve finans derslerinin katılması, hükümetler ve sivil toplum kuruluşları ile de desteklenerek yaygınlaştırılmadır.

Tez yazım sürecinde her türlü desteği sunan, karşılaşılan sorunların çözümünde yanımda olan, deneyimleriyle, tavsiyeleri ile bana katkı sunan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Gülden KAYA UYANIK' a çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca desteklerini hep hissettiğim dualarıyla, özveri ve fedakârlıklarıyla hep yanımda olan gizli kahramanlarım sevgili annem Ayten ÖZDEMİR, babam Talat ÖZDEMİR, biricik abim Burak ÖZDEMİR ve bu süreçte yardımlarını esirgemeyen tüm dostlarıma sonsuz şükranlarımı arz ediyorum.

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN FİNANSAL OKURYAZARLIK PROGRAMI GELİŞTİRİLMESİ VE ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Burku ÖZDEMİR, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gülden KAYA UYANIK

Sakarya Üniversitesi, 2020

Bu araştırmanın amacı; lise öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının geliştirilmesi için tasarlanan programın etkilerinin ölçülmesidir. Finansal okuryazarlık kavramı kişilerin finansal konularda bilgi sahibi olması, bilinçli finansal davranışlar göstermeleri ve doğru finansal kararlar almalarını içermektedir. Dolayısıyla bireylerin finansal okuryazarlık konusunda eğitilmeleri sadece bireyleri değil, finansal sistemi ekonomiyi ve toplumu da olumlu yönde etkileyecektir. Sakarya ili Serdivan ilçesinde bulunan bir Anadolu Lisesinde 42 öğrenci ile yürütülen çalışmada verilen finansal okuryazarlık eğitimi sonrasında öğrencilerin finansal tutum ve davranışları incelenmiştir. Çalışmada ön test son test kontrol gruplu deneysel desen yöntemi kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre lise öğrencileri için geliştirilen finansal okuryazarlık programının öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin arasında belirgin farklara ulaşılması, finansal okuryazarlığın önemsenmesi gereken bir eğitim olduğunu göstermektedir. Çalışma sonuçları öğrencilerin para yönetimi, bütçe, tasarruf, yatırım, harcama gibi finansal okuryazarlık içeriğine yönelik günlük hayat deneyimlerinin yer verildiği bir finansal okuryazarlık programı ile finansal bilincin geliştirilmesinde etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Finansal okuryazarlık, para yönetimi, finansal bilgi, finansal deneyim, eğitim programı.

ABSTRACT

DEVELOPING FINANCIAL LITERACY PROGRAM FOR HIGH SCHOOL STUDENTS AND EVALUATING ITS EFFECTS

Burku ÖZDEMİR, Master Thesis

Supervisor: Assit. Prof. Dr. Gülден KAYA UYANIK

Sakarya University, 2020

The aim of this study is to measure the effects of the program designed to improve the financial literacy of high school students. The concept of financial literacy involves people having knowledge of financial issues, demonstrating informed financial behavior, and making the right financial decisions. Therefore, individuals 'financial literacy are not the only individuals to be trained in the financial system will have a positive impact on the economy and society in Sakarya Anatolian High School, Serdivan in the district of 42 students with financial literacy education given in the surveys conducted after students' financial attitudes and behaviors examined. In the study, experimental pattern method with pre-test final Test control group was used. According to the results of the study, it was found that the financial literacy program developed for high school students positively affects the financial attitudes and behavior of students. Achieving significant differences between experimental group and control group Students shows that financial literacy is an education that needs to be cared for. Research results have shown that students are effective in developing financial awareness through a financial literacy program that includes voney life experiences related to financial literacy content such as voney management, budget, savings, investment, and spending.

Keywords: Financial literacy, money management, financial information, financial experience, educational programme.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
İTHAF	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
1 BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	6
1.2 Problem Cümlesi	7
1.3 Alt Problemler	7
1.4 Sınırlılıklar.....	7
1.5 Varsayımlar	8
1.6 Tanımlar	8
2 BÖLÜM II.....	9
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1 Okuryazarlık Kavramı	9
2.2 Finansal Okuryazarlık.....	11
2.2.1 Finansal Okuryazarlık Kavramı.....	12
2.2.2 Finansal Okuryazarlığın Eğitimdeki Yeri ve Önemi.....	16
2.2.3 Finansal Okuryazarlık Eğitimi	18

2.2.3.1 Türkiye Genelinde Finansal Okuryazarlık İle İlgili Uygulanan Proje ve Çalışmalar	20
2.3 İlgili Araştırmalar	25
2.3.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	25
2.3.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	29
3 BÖLÜM III.....	36
YÖNTEM	36
3.1 Araştırmanın Modeli	36
3.2 Çalışma Grubu.....	37
3.3 Veri Toplama Araçları.....	40
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu	40
3.3.2 Finansal Okuryazarlıkla İlgili Tutum ve Davranış Ölçeği	40
3.4 Veri Toplama Süreci.....	41
4 BÖLÜM IV	47
BULGULAR	47
4.1 Birinci Alt Probleme Ait Bulgular	47
4.2 İkinci Probleme Ait Bulgular	48
4.3 Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular	50
4.4 Dördüncü Probleme Ait Bulgular.....	52
4.5 Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular.....	53
5 BÖLÜM V	55
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	55
5.1 Sonuç ve Tartışma	55
5.2 Öneriler.....	58
5.2.1 Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler.....	58
5.2.2 Gelecek araştırmalarla ilgili ortaya konulan öneriler	59

KAYNAKLAR.....	60
EKLER	73
ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ.....	86

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Deneysel Desenin Simgesel Şekli	36
Tablo 2. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler	38
Tablo 3. Ölçeğin Geneli ve Faktörlere Ait Güvenirlik Değerleri (Cronbach Alfa)	41
Tablo 4. Etkinlik Uygulama ve Veri Toplama Süreci	42
Tablo 5. Normallik Test Sonuçları	45
Tablo 6. Kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının karşılaştırma sonuçları	47
Tablo 7. Deney grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının karşılaştırma sonuçları	49
Tablo 8. Deney-Kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön test puanlarının karşılaştırma sonuçları	50
Tablo 9. Deney-Kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test puanlarının karşılaştırma sonuçları	52
Tablo 10. Deney-Kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test-ön test puan farklarına ilişkin karşılaştırma sonuçları.....	54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Finansal Okuryazarlığın 3 Temel Unsuru	15
Şekil 2. Finansal Okuryazarlığın Kavramsal Modeli	16
Şekil 3. Dünya Genelindeki Finansal Okuryazarlık	34

SİMGELER VE KISALTMALAR

ANZ: Avusturalya ve Yeni Zelanda Bankası

CYFI: Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansmanı

FODER: Finansal Okuryazarlık Derneği

FOTDÖ: Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği

INFE : Finansal Eğitim Uluslararası Ağı

İFM: İstanbul Finans Merkezi

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

NEFE: Ulusal Finansal Eğitim Vakfı

NCEE: Ulusal Eğitim ve Ekonomi Merkezi

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

PISA: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TCMB: Türkçe Cumhuriyeti Merkez Bankası

TEB : Türkiye Ekonomi Bankası

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UNICEF: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Son yıllarda meydana gelen ve tüm ülkeleri etkileyen ekonomik olaylar yirmi birinci yüzyıl içerisinde tartışılan bir konu olmuştur. Hayatın vazgeçilmez parçası kabul edilen ekonomi ile ilgili konuların bireyin eğitim yaşamının içine entegre edilmesinin önemi artık göz ardı edilemez bir mesele olarak görülmektedir. Bu noktada ekonomik ve finansal konularda öğrencilere eğitim verilmesi, beceri, tutum, değer ve farkındalık kazandırılması son derece önemlidir. Eğitim kurumları ülkenin eğitilmiş nitelikli insan gücünün sağlanmasında önemli bir araç olduğu gibi, aynı zamanda toplum ve bireyin ihtiyaçlarını da karşılar.

Eğitim, toplumsal refahın sağlanmasında etkili bir rol oynadığı için eğitime yatırım sosyo ekonomik açıdan ülkenin gelişimi konusunda önemlidir. Bu bağlamda ülkenin ekonomik açıdan kalkınmasını sağlamak için toplumun her kesiminden bireyin eğitilmesi gerekmektedir. Eğitim yoluyla geliştirilecek olan bireyler için amaca uygun yeni kurallar koymak ekonomik kalkındırmayı hızlandırmaya yardımcı olmaktadır (Hoşgörür, 2005).

Ekonomik ve finansal konularda sorumluluklarının farkında bilinçli etkili vatandaşlar yetiştirmenin öneminin anlaşılmasıyla birlikte finansal okuryazarlık kavramı ile ilgili çalışmalar da artmıştır. Konu ile ilgili farklı kurumlarca tamamlanmış ve devam etmekte olan çalışmalardan bazıları şunlardır:

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, BM Kalkınma Programı (UNDP), Visa Europe&Türkiye ve üye bankaları ile Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği gibi kurum ve kuruluşların katılımları ile Aralık 2009'da yürürlüğe giren, "Paramı Yönetebiliyorum" isimli proje, Türkiye çapında finansal bilincin gelişmesi anlamında yapılan ilk kamu ve özel ortak çalışması olarak görülmektedir. Proje ile ulaşılmak istenen amaç, genç bireylerin finansal geleceklerini sağlıklı bir şekilde dizayn edebilmeleri ile ilgili onlara bilgiler vermek ve belirli bir bilinç düzeyine eriştirmek bunun sonucunda da bireylerin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik katkılarının artmasıdır (www.habitatderneği.org)

Türkiye'de finansal anlamda bir farkındalığın oluşması ve bu anlamda eğitim süreçlerine katkı sağlayabilmesi için TCMB (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası), kısa adı SPK

olan Sermaye Piyasası Kuruluyla birlikte 9 ile 11 Mart 2011 tarihlerinde İstanbul'da bir konferans organizasyonu gerçekleştirmiştir. Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık başlığı ve zorluklar, fırsat ve stratejiler temalı uluslararası konferansa büyük çaplı katılım olmuştur (www.tcsm.gov.tr).

Kısa adı FODER olan Finansal Okuryazarlık Derneği de finansal okuryazarlık ile ilgili Türkiye çapında bir ortak bilinç oluşturma ve gündem yaratma amacıyla bir zirve düzenlemiştir. 1. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesi olarak adlandırılan zirve 22 Mayıs 2013 günü gerçekleştirilmiş ve 27 Ekim 2014 günü de aynı zirvenin ikincisi organize edilmiştir. Zirvede, Türk Ekonomi Bankası (TEB), Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve UNICEF tarafından ortaklaşa yürütülen ve ilköğretim öğrencilerini kapsayan “Sanat İle Sosyal ve Finansal Eğitim” isimli projeyi tanıtan bir sunum yapılmıştır (www.fo -der.org).

Yukarıda bahsedilen projelerden de anlaşılacağı üzere günlük yaşamın içinde yer alan ekonomi vazgeçilmez bir olgu olarak bireyi, toplumu ve devleti merkeze alarak çeşitli faaliyetlerle etkilemektedir. Finans terimi, toplumsal hayatlarında kişilerin gereksinimlerini karşılamak maksadı ile gerçekleştirdikleri alışverişten, emeklilik süreçleri için yapmış oldukları tasarruf ve yatırımlara kadar değişik hedeflere ilişkin hizmette bulunan bir sektördür. Kişilerin yaşamları içinde hemen hemen yaptıkları her faaliyette finans kavramıyla karşı karşıya olmaları, kendi finansal durumları hakkında bilgi sahibi olmalarını zorunlu hale getirmektedir (Bayram, 2010). Bu bakımdan toplumu oluşturan bireylerin ekonomi ve finans konularında okuryazarlık eğitimleri almış olmaları, onların bireysel ekonomi ve finansal yönetim becerilerini kazanabilmelerinde etkili bir faktördür.

Sürekli bir şekilde artış gösteren küreselleşme, rekabet ortamı ve finansal ürün ile hizmetlerin karmaşık olması göz önünde bulundurulduğunda, kişilerin finansal konulara ilişkin olarak rasyonel biçimde doğru kararlar almaları gerekmektedir. Bilinçli finansal kararlar almak, bireylerin finansal ilişkilerini yönetebilmelerinde önemli bir yer tutar. Kişilerin finansal bilgi seviyeleri ne derecede ileri olursa büyüme ve kalkınma da o seviyede ileri düzeyde olacağından, bu alanda bilinçli bireylerin çokluğu toplumsal refah açısından fayda sağlayacaktır.

Bireylerin hayat standartlarını belirleyen yaşam kalitelerine etki eden en önemli unsurlardan biri de finansal kararlardır. Toplumsal yaşamda bireyin günlük ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptıkları her türlü faaliyet finans kapsamında değerlendirilir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık toplumundaki her bireyi ilgilendiren önemli bir beceridir.

Finansal kararların erken dönemde alınmaya başlanması ve hayat boyu sürdürülmesi önemlidir. Bu durum finansal okuryazarlık kavramının eğitim sisteminin içinde yer almasını gerekli kılar. Hogarth (2002), finansal açıdan donanımlı, iyi eğitilmiş tüketicilerin daha iyi finansal kararlar aldıklarını, doğru tasarruf ve yatırım yöntemleri ile yüksek refaha sahip olduklarını, toplumların güçlü oluşumlarına katkı sunduklarını ve ekonomik bakımdan gelişimlere destek sağladıklarından dolayı finansal okuryazarlığın önemli bir beceri olduğunu ifade etmektedir. (Akt., Johnson ve Lewis, 2009). Finansal bilgiye sahip olan bireyler tasarruf yapar, tasarruflarını değerlendirir yatırım yapar ve finansal bir kriz ile karşılaştıklarında panik yaşamazlar (Chen ve Volpe, 2002). Finans konusunda ki üst düzey bilgi doğrudan yatırımın kalitesini etkileyen bir unsurdur (Altıntaş,2009). Bundan dolayı OECD ve buna bağlı pek çok ülkede finansal okuryazarlık önemsenen bir konudur.

Finansal eğitim ve okuryazarlık faaliyetlerinin öncü kuruluşlarından olan OECD 2003 yılında başlattığı finansal eğitim projesini, 2008 yılında genişletmiş ve Finansal Eğitim Uluslararası Ağı (“International Network on Financial Education [INFE]”) nı kurmuştur. Bu ağ;ortak ülkelerin finansal okuryazarlığını arttırmak için yenilikçi yöntemler teklif ederken, finansal eğitim, bireysel finansal eğitim programları için ulusal stratejiler tasarlamak ve uygulamak için kurulmuştur. INFE’ nin 95 ülkede 220’ den fazla kamu kurumu üyesi bulunmaktadır. Farklı ülkelerde uygulanmak üzere kişilerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmek için araçlar geliştirmiştir (Gökmen,2012).

Genç yaşta bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye yönelik olarak OECD, 2012 yılında yapılan “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment [PISA])” 15 yaş grubu gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçme seçeneği eklemiştir. Bu adım PISA’ nın gençlerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye yönelik ilk uluslararası girişimi olmuştur (PISA,2012). PISA 2012’de 13 ülkede yaklaşık 29 bin öğrenciye ulaşılmış ve sonuçlara göre Şanghay- Çin, finansal okuryazarlıkta en yüksek ortalama puana sahip iken onu takip eden Belçika Flaman Topluluğu, Estonya, Avustralya, Yeni Zelanda, Çek Cumhuriyeti ve Polonya’da OECD ortalamasından yüksek performans göstermişlerdir (PISA,2012).

OECD Finansal Eğitim: Eğilimler ve Son Gelişmeler Raporu sonucunda ulaşılmış olan verilerden yararlanılarak bazı ülkelere ilişkin öne çıkan uygulamalar incelendiğinde;

Son senelerde genel olarak PISA’da devamlı biçimde yükseliş görülen Estonya’nın finansal düzeydeki okuryazarlık seviyelerinin ileri düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır

(OECD,2016). Bu yükselişin temel sebebi ülkenin finansal okuryazarlık becerisini önemseyerek finansal kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde bu beceriyi eğitim sistemlerine entegre etmeleridir. Finansal becerilere ilişkin içerikleri ilk kez 1996 senesinde ulusal öğretim programlarına dâhil eden Estonya. 2010 senesinde revize edilen finansal yaklaşımları ilköğretim ve ortaokul seviyesinde yer alan derslerin içeriklerine yerleştirmiştir. Estonya’da yer alan finansal kurum ve kuruluşlar özellikle bankalar, ulusal stratejilerin uygulanmalarında oldukça önemli bir role sahiptirler (OECD,2016).

Benzer şekilde OECD (2016) raporunda İrlanda’da finansal okuryazarlık eğitimleri ortaokul düzeyinde bulunan matematik derslerinin içine yerleştirilirken, bunun yanı sıra ev ekonomisi isimli seçmeli dersler ile finansal okuryazarlık desteklenmektedir

İngiltere, İskoçya, Kuzey ve Güney İrlanda’da olduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri’nde de finansal okuryazarlığa ilişkin eğitimler değişik biçimlerde ve değişik süreçler içinde uygulamaya konulmuştur. İngiltere finansal okuryazarlık eğitimlerini 2014 senesinden sonra ülkenin eğitim programı içine yerleştirerek matematik ve vatandaşlık dersleri kapsamında vermeye başlamıştır (OECD,2016).

Türkiye’de ise 2014 yılında Sermaye Piyasası Kurulu tarafından hazırlanan ilk ulusal strateji finansal eylem planında, öngörülen çalışmaların bazıları aşağıdaki gibidir (SPK,2014);

- Finansal eğitime yönelik faaliyetler yürüten kurumların ve kişilerin katılımları ile her sene “Finansal Eğitim Zirvelerinin” organize edilmesi,
- İlköğretim ve orta öğretim düzeylerinde müfredat içerisinde ve yaygın eğitim programları içerisinde yer alan finansal temel konuların geliştirilerek detaylandırılması,
- Finansal konularla ilgili olarak öğrencilerin ilgisinin çekilmesi ile ilgili çalışmaların yapılması ve farklı yöntemlerin geliştirilmesi
- Finansal konulara ilişkin olarak öncelikle eğitim yönetimi kadrosunda bulunan yöneticilerin ve öğretmenlerin bilinç düzeylerinin artırılması ve onların finansal okuryazarlıkla ilgili daha donanımlı hale getirilmesi

Tüm bu uygulamalar incelendiğinde dünyanın genelinde finansal okuryazarlık eğitimlerine ve becerilerine önem verilmeye başlandığı görülmektedir. Bu çerçevede tüm yaş gruplarının gereksinimi olan finansal okuryazarlık dersleri, küçük yaşlardan başlayarak çocukların finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi için örgün eğitimin içine

finansal okuryazarlık eğitimi yerleştirilmeye çalışılmıştır. (Ontario, 2010). Finansal okuryazar sayısını artırmak ve finansal kaynakların bireyler tarafından verimli bir şekilde kullanma becerisi için finansal eğitimin küçük yaşlardan başlatılarak yaşam boyunca sürdürülmesi sağlanmalıdır (Temizel ve Özgüler, 2015). Böylece bireyler finansal konularda yeterli bilgiye sahip olduklarından yıllar içinde değişen ve gelişen koşullara karşı hızlı bir şekilde uyum sağlayacak, geleceklerinin planlarken zorlanmayacaklardır. Genç bireylerin ekonomik olayların üstesinden gelebilmeyi öğrenmesi vatandaşlık eğitiminin temel amaçları arasında yer almaktadır (Adalar,2019).

Finansal okuryazarlık, paranın kullanımı ve yönetimi konusunda bilinçli ve etkili kararlar alma becerisidir (Noctor, Stoney ve Stradling, 1992). Bireylerin finansal süreçleri başarıyla yürütmeleri ve para yönetimi için finansal okuryazarlığa sahip olmaları gerekmektedir. Böylece bireyler temel ihtiyaçlarının farkında olacaklar ve gelecekte ortaya çıkacak olan finansal yüklerini tahmin edebileceklerdir. Bir başka ifade ile finansal okuryazarlığı olan birey finansal hedefine ulaşmak için çok yönlü düşünme yeteneği kazanmaktadır. (Öztürk ve Demir, 2015)

OECD 2014 raporuna göre finansal okuryazarlık “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment [PISA])” tarafından erken yaşlarda kazanılması gereken temel bir yaşam becerisi olarak kabul edilmektedir (OECD,2014). Günümüz karmaşık küresel piyasalarında genç bireylerin finansal konularda tercih yapmaları önceki dönemlere göre daha zor bir hal almıştır. Tüm bu şartlar dikkate alındığında günümüzde gençlerin finansal okuryazar olmaları oldukça önemlidir.

Finansal yönetim yaşam boyunca bitmeyecek olan bir durumdur. Bütçe, tasarruf, harcama, yatırım vb. konular bireyler için her dönemde önem arz etmektedir. Finans sadece uzmanları ilgilendiren bir alan değil, çocuklar da dâhil olmak üzere toplumun her kesiminden bireyleri ilgilendirir. Özellikle çocuk yaşta kazanılan finansal bilgi tutum ve davranışlar ilerleyen yaşlarda önemini göstermektedir. Bu sebeple gençler arasında finansal okuryazarlık becerisinin kazanılması, politika yapıcılar tarafından ilgi ile karşılanmaktadır (Gökmen,2012).

Gençlerin finansal konular ile ilgilenmesi, anlaması gelecekte başlarına gelebilecek olan finansal krizlerin kolayca yönetebilmeyi ve çözüm bulabilmelerini kolaylaştıracaktır. Ayrıca finansal okuryazarlık düzeyi yüksek gençler hayatlarını bilinçli bir şekilde yönetebileceklerdir. Finansal eğitimin erken yaşta geliştirilmesi, mikro ölçekte bireylerin

hayallerine ulaşmalarını ve gelecekte yapacakları yatırımları planlamalarını sağlarken, makro ölçekte ise toplumun tüm kesimlerinin finansal sisteme düzenli erişiminin, dengeli ve sürdürülebilir büyümenin temellerinin oluşturulmasını sağlayacaktır.

1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yaşam kalitesinin önemli göstergelerinden biri olan “doğru finansal karar alabilme” erken yaşta kazandırılması gereken bir beceridir. Bu anlamda bilinçli nesillerin yetiştirilmesi doğru finansal davranışlar göstermeleri, doğru finansal kararlar almaları hem bireylerin hem de ülkenin ekonomik sistemine fayda sağlamaktadır.

Finansal okuryazarlık eğitiminin önemi ulusal basında yer almıştır. 31 Ekim tarihinde Dünya Tasarruf Günü kapsamında ele alınan gazete haberinden biri şu şekildedir:(Finansal Okuryazarlık,2014).

FİNANSAL OKURYAZARLIK DERS KİTABINA GİRSİN

“Devamlılığı olan büyümenin ilacı olma özelliği ile öne çıkmakta olan tasarruf seviyelerinin yükseltilmesi adına finansal bakımdan okuryazarlıkların Milli Eğitim Bakanlığının uygulamalarına girmesi beklenmektedir. 31 Ekim, Dünya Tasarruf Günü. Çin'de tasarruf seviyesi %50, Bu oran Hindistan'da %38, Avrupa'nın genel ortalaması %25 gelişimini sağlamakta olan devletlerin ortalamaları yüzde %33, ülkemizin genel ortalamaları ise bu ülkelerin genel ortalamalarından düşük olduğu oranın sadece 13 olduğu görülmüştür.

Bunun yanı sıra "Borçlarınızın ödemelerini yapmak için bu zaman kadar başka kişi ya da yerlerden borç aldınız mı? Sorusuna olumlu cevap veren kişilerin oranı %50 olduğu görülmüş, bu durum ülkemizde bulunan kişilerin yarısının borçlarını başka bir yerlerden aldıkları borçlar ile ödedikleri görülmektedir.

Dolayısıyla ülkemizde uzman olan kişilerin en fazla önem verdikleri konu finansal eğitimlerin, Milli Eğitim uygulamalarına konulması olmuştur.”

Bu haber finansal okuryazarlık kavramı adına, toplumsal ve evrensel gelişim için ülkemizde atılması gereken adımların oldukça önemli olduğuna vurgu yapmaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmada lise öğrencileri için finansal okuryazarlık programı geliştirilmiş ve geliştirilen programın etkililiğinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Bu hedef

doğrultusunda deneysel desen modeli ile finansal okuryazarlık becerisindeki değişim gözlenmiş ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

Uluslararası düzeyde yapılan, ülkemizin de katıldığı ve sonuçlarını önemseydiği PISA uygulamalarında; ayrıca MEB'in yayınladığı 2023 Vizyon Belgesinde önemli bir beceri olduğu vurgulanan finansal okuryazarlık kavramı hakkında geliştirilen bu programın ilk olması, bu çalışmanın önemini ifade etmektedir. Uygulanmış olan bu pilot çalışma sayesinde programın yaygınlaşması sağlanacak ve eksikliklerinin değerlendirilerek bir sonraki çalışmalara yol gösterici olması sağlanacaktır.

1.2 Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi aşağıdaki gibidir:

Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini artıran finansal okuryazarlık programının etkililiği nedir?

1.3 Alt Problemler

Finansal Okuryazarlık programının etkililiği için incelenecek alt problemler:

- Finansal okuryazarlık düzeylerinde kontrol grubuna ait ön test ile son test sonuçları birbirinden farklı mıdır?
- Finansal okuryazarlık düzeylerinde deney grubuna ait ön test ile son test sonuçları birbirinden farklı mıdır?
- Finansal okuryazarlık düzeylerinde deney ve kontrol gruplarının ön teste ilişkin sonuçları birbirinden farklı mıdır?
- Finansal okuryazarlık düzeylerinde deney ve kontrol gruplarının son teste ilişkin sonuçları birbirinden farklı mıdır?
- Deney-Kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test-ön test puan farkları birbirinden farklı mıdır?

1.4 Sınırlılıklar

Araştırma lise öğrencileri üzerinde geliştirilen bir programın etkililiğini test etmek amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle bu çalışma ile elde edilen bulgular sadece araştırma kapsamına giren lise öğrencilerine ve benzer gruplara genellenebilir.

Deneysel desen ile yürütülen bu çalışmada ön test ve son test uygulanmış, izleme testi ise COVID-19 pandemisi sebebiyle uygulanamamıştır. Bu neden çalışma ön test ve son test sonuçları ile sınırlıdır.

1.5 Varsayımlar

Araştırma ile varılmak istenen amaç ile ilgili ortaya konulan bazı varsayımları şöyle sıralamak mümkündür:

- Araştırmada, deney ve kontrol grubu öğrenci adaylarının deney sürecinde kontrol altına alınamayan dış çevre koşullarından aynı düzeyde etkilenmeleri düşünülmektedir.
- Deney grubu ve kontrol grubu içerisinde bulunan öğrenci adayları derslerin dışında bulunan zaman diliminde, deneysel işlem konusuna ilişkin konularda yapılmakta olan uygulamalar ile alakalı iletişimlere geçerek birbiri üzerinde etkide bulunmayacakları düşünülmektedir.
- Ön test ve son testlerin öğrencilerin tarafından dikkatli bir şekilde cevaplandığı varsayılmıştır.

1.6 Tanımlar

Araştırmada kullanılan kavramlar aşağıdaki gibidir:

Finansal Okuryazarlık: Kişinin tüm hayatı kapsamında finansal açıdan güvenlikleri için, finansal kaynaklarını iyi biçimde kullanması ve bunları sağlayacak bilgileri elde etme yetenekleridir. (President's Advisory Council on Financial Literacy [PACFL], 2008).

Finansal Okuryazarlık Eğitimi: Finans eğitimi, tüketicilerin finans ile ilgili temel bilgileri anlamalarını için geliştirdikleri, bilgi, beceri ve / veya objektif tavsiyelerle daha bilinçli seçimler yapabilmeleridir. Aynı zamanda finansal riskler ve fırsatlar konusunda uygun kararlar alma, gerektiğinde birine finansal olarak yardım edebilme, bireysel refahını artırmak için diğer etkili önlemleri alabilmeleri ve finansal bilgi, beceri ve tutumlarını da geliştirmelerini sağlayan bir süreçtir (OECD,2005).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Okuryazarlık Kavramı

Okuryazarlık son yıllarda sıkça konuşulan bir kavram olmasının yanı sıra çok farklı tanımları yapılan bir kavram olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kavram geçmişte bir fikri yazılı ifade edebilme, yazılı metni okuma olarak tanımlansa da son yıllarda ciddi oranda değişim ve gelişim göstermiştir. Önal (2010), genel anlamda bilgi ve teknoloji devri şeklinde nitelendirilen yirmi birinci yüzyıla ulaşıncaya kadar, gelişmiş ülkeler toplumdaki her bireyin okuryazarlığının olması, bilgilere erişmeleri ve bunları kullanmalarını kapsayan ve değerlendirmelerini kapsamakta olan beceriler edinmelerini amaçlamıştır. Okuryazarlık okuma ve yazma faaliyeti ile kişinin hayatı, nesnelere ve olayları anlayışı, toplumsal hayatında bulunan ilişkilere bir anlam ifade etmesine ilişkin bir terimdir(Aşçı,2009).

İçinde yaşadığımız dünyada, yazı sembolleri yanında yüzlerce sembol de anlatım içermektedir. Bakıldığında bu sembollerin hepsi anlamlandırma ve okuma, kimi zaman da yine bu semboller kendimizi anlatabilmek için yazma biçimidir. Yazıları ve sembolleri seslendirme ve onlara anlam yükleme ile başlamakta olan okuryazarlık, bu kabiliyetleri belirli şekillerde kullanılması ile nesne ve olayları ayrıntılı şekilde anlama ve anlam yükleme, kendini katarak ifade etme şeklindedir. Toplumda bulunan bilgi, beceri ve kuralları anlayarak onlara belirli anlamlar yükleyip kendimizden sonra gelecek olan kuşaklara aktarma objesidir. (Altun,2005).

Amerika ve Avrupa'daki okuryazarlık çalışmaları incelendiğinde, okuryazarlık kavramının tanımı ilk kez 1950'lerde yapılmıştır. Bu dönemler içinde tanımlaması yapılmış olan okuryazarlık, kendisini temelde bulunan okuma ile kısıtlamıştır. Bundan sonraki dönemler içinde gerçekleştirilen çalışmalarda ise, okuryazarlıkların temelde bulunan okuryazarlık ile kısıtlı olmadığı, bunun okunmuş olanı anlamak ve bunu yazılı olarak ifade edebilmek, ayrıca kişinin kendisini ifade edebilmesi, beyinde bulunan becerilerin gelişimleri ve geniş çaplı bilgi ve beceriler ile ilişkisinin olduğu fark edilmiştir. (Güneş,1997).

1970'den 1990 başlarına kadar Anglo-Sakson geleneğinin kavramsal bir ürünü olarak okuryazarlığa atfedilen anlam da önemli ölçüde değişiklik olmuştur (Lankshear,

Knobel,2011). Kress (2003) hızla gelişen teknolojik gelişmeler ile, günümüzde okuryazarlığın tanımın da farklılaşmalar yaşandığından bahsetmiştir. Okuryazarlık “toplumlar tarafından anlam yüklenilen iletişimsel boyutu olan simgelerin etkili şekilde kullanılması yeteneği” biçiminde tanımlanmıştır. (Keller,2001). Dolayısıyla okuryazarlık yaşanan dönemin gerektirdiği bir beceri olarak kavramlaşmaktadır.

Okuryazarlık terimine ilişkin dünya üzerinde gerçekleştirilen araştırmaların incelemesini yapan UNESCO 1987 senesinde, “Herkes İçin Eğitim” programı kapsamında her kesim tarafından iyi biçimde anlaşılması adına üç değişik düzeyde, okuryazarlığa ilişkin tanımlama yapmıştır. Birinci düzey temel okuryazarlık dediğimizi okuma ve anlama; İkinci düzey işlevsel (fonksiyonel) okuryazarlık dediğimiz günlük hayatta gerekli olan okuma-yazma, dinleme ve konuşmaya ilişkin yetilerin tüm hayatın içine katılması; üçüncü düzey de ise birden fazla işleve sahip olan (multi -fonksiyonel) okur yazarlık dediğimiz, kişinin kendini gerçekleştirip, komplike sorunları çözmesi ve geniş bir vizyona sahip olması olarak nitelendirilmiştir (Aşçı,2009).

1990’lardan sonra, teknolojik gelişmeler, şehir hayatındaki şartların değişmesi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar okuryazarlığın çerçevesi değiştirmiştir. “Bundan sonra okuryazarlık tekil değil, çoğul olguları içine alır duruma gelmiştir. Bu noktadan sonra okuryazarlıklar, internet, medya, teknoloji okuryazarlıkları biçimde çeşitli türlere ayrılmıştır.” (Altun,2005).

Son yıllarda artan okuryazarlık çalışmaları ile birlikte çeşitli tanımlar yapılmıştır. OECD (2006) okuryazarlığı, bireylerin topluma katkı sağlaması için gerekli olan bilgi ve potansiyellerini geliştirmesi, yazılı kaynaklar bulması, kullanması ve değerlendirmesi olarak tanımlamaktadır.

Okuryazarlık kavramının öneminin artması bireylerin yaşamlarını olumlu biçimde etkilemiş ve kavramın çerçevesi genişlemiştir. Okuma ve yazma ile başlamış olan ve okuryazarlığa ilişkin bilginin tam anlamı ile kazanılmasına kadar giden yolda kazanılması gerekli olan becerilerin içinde şunlar yer almıştır. (Gee, 2001; Morrow, 2004; Street, 1993):

- Güncelliği bulunan bilgilere ve yeteneklere sahip olabilmek
- Elde edilen bilgileri kullanabilme ve bu bilgileri davranışlarına yansıtabilme
- Gerçekleri görebilme, konuşabilme ve ifade edebilme
- Yaşanılanların farkında olma ve kendi yorumlarını oluşturabilme

- Öğrenilen bilgi sayesinde yeni fikirler üretebilme
- Farklı sistemlerin bir arada kullanılabilmesi, birleştirilebilmesi ve bu sistemlerden yeni farklı anlamların ortaya çıkarılabilmesi

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük hayatın içinde yer almaya başlaması ve bilginin erişimine zaman ve mekândan bağımsız olarak ulaşılabilmesi yeni okuryazarlık türlerinin ortaya çıkmasını sağlayan araştırmaları da beraberinde getirmiştir. Hayatın tamamında öğrenmeyi içine alan zaman diliminde öğrenmeyi hızlandıran, bilme isteğini sürekli hale getiren, daha fazla enformasyona yönlendiren becerilerin elde edilmesi yeni tip okuryazarlık kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Bilgi okuryazarlığı gibi birden fazla okuryazarlık yeni okuryazarlık içinde yer almaktadır. (Harste, 2003; Kist, 2004; Lankshear ve Knobel, 2006).

Toplumlar ulusal politikalar toplumsal ihtiyaçlar ve değerler sistemi doğrultusunda okuryazarlık türlerini oluşturmaktadırlar. Bu doğrultuda son dönemlerde ön planda yer alan dijital okuryazarlık ve finansal okuryazarlığı bu türlerin arasında eklemek mümkündür (Önal,2010).

Bireyin toplum içinde fayda sağlayabilmesi, iş ve yaşam koşullarını organize edebilmesi, etkin değişimler yaratabilmesi, entelektüel bir vizyon kazanabilmesi okuryazarlık yeteneklerinin gelişebilmesiyle yakından ilişkilidir (Kurudayıoğlu & Tüzel, 2010). Farklılaşan dünya koşullarına uyum sağlamada yeni okuryazarlık türlerine ihtiyaç duyulacağı, bu okur yazarlık ile ilişkili bilgilerin ve kazanılan becerilerin bireye ve topluma önemli farklılıklar kazandıracığı açıktır. Toplum içinde bulunan bireyin yeni okur yazarlıklarla ilgili olan bilgilere ve becerilere sahip durumda bulunması toplumun refahı ve gelişimi için de temel dayanak noktası olmaktadır (Önal,2010).

2.2 Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlık, son yıllarda finans dünyasındaki gelişmeler doğrultusunda ortaya konulmuş olan yeni bir kavramdır. Günümüzde serbest piyasa ekonomisinin yaygınlık kazanması finansal farkındalığın artmasına sebep olmuştur. Bugüne kadar yapılmış olan birçok çalışma olsa da finansal okuryazarlık kavramı için ortak bir tanım yapılamamıştır. Fakat finansal okuryazarlığın bazı standart bilgileri kapsadığı, bu kapsamda tanımlar yapıldığı söylenebilir. Finansal okuryazarlık kavramının tanımlanmasında paranın nasıl yönetilmesi gerektiği, gelecek için birikim, tasarruf bilinci, bütçe, doğru yatırım kararları, borç yönetimi gibi kriterlerin belirleyici olduğu söylenebilir.

Bireyler finansal bilgi ve birikimleri konusunda yetkinlerse ve öğrendikleri bilgileri kullanabiliyorlarsa finansal okuryazar kabul edilir (Moore,2003).

2.2.1 Finansal Okuryazarlık Kavramı

Son zamanlarda finansal piyasalarda ortaya çıkan değişmeler ve gelişmeler, nüfus, ekonomi ve idari değişikliklerin tümü finansal eğitimin önemini vurgulamaktadır. Dünya nüfusundaki artış, doğal kaynaklarda yaşanan yetersizlik nedeniyle; bütün ülkelerin ekonomik ve sosyal politikaları içerisinde toplumların finansal okuryazarlık düzeylerinin artması, tasarruf bilincinin yaygınlaştırılması yer almaktadır (TEB,2013).İlgi alanımıza yeni giren kavram ile ilgili henüz bilimsel çevrelerin ortak yaptığı bir tanım yoktur. Hatta terim olarak kullanıldığında araştırmacılar ve ülkeler arasında farklılıklar vardır. Avustralya ve Birleşik Devletler'de ve bazı ülkelerde finansal okuryazarlık şeklinde kullanılırken, Kanada ve İngiltere'de finansal yetenek olarak kullanılır. (Remund,2010). Bazı kuruluşlar ve yazarlar finansal okuryazarlık kavramını kullanırken, finansal okuryazarlık yerine ekonomik okuryazarlık kullanabilirler. (Kaderli, Y., Gümüş, U.T. ve Eskici, Y. 2016).

En basit tanımıyla finansal okuryazarlık, kişilerin finansal bilgi birikimine sahip olması, finansal kaynakları ve parayı en etkin şekilde kullanımını sağlaması ve bu yeteneği ömür boyunca sürdürebilmesidir.

Kavram ile ilgili önemli araştırmalar ile ilgilenen, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'ye göre finansal okuryazarlık; kişilerin ve toplumun refah seviyesini artırmak, ekonomik hayata katılımlarını sağlamak, finansal anlamada doğru kararlar alabilmek amacıyla finansal terimler ve riskler ile ilgili bilgi, fikir sahibi olmaları ve bu bilgileri uygulama becerilerini geliştirmeleri süreci olarak tanımlanmaktadır (OECD,2013).

Finansal okuryazarlık kavramının bilinen en eski kullanımı 1992 yılında NatWest Bank tarafından Ulusal Eğitim Vakfının araştırmalarıyla ilgili hazırlanan raporda bulunmaktadır. Rapor içerisinde finansal okuryazarlık ile ilgili, paranın kullanımı ve yönetiminde bireylerin bilinçli, etkin karar verme becerisi tanımlaması yapılmaktadır (Lee,2012). Jumpstart Coalition'a göre, bireyin finansal kaynaklarının güvenliği için, finansal bilgilere sahip bulunması ve eldeki bilgileri etkin bir şekilde kullanabilmesini finansal okuryazarlık olarak tanımlamıştır (Jumpstart Coalition, 2017).

Finansal okuryazarlığa ait literatürde yer alan farklı kurum ve araştırmacılara ait yapılan birçok tanım vardır. Malson ve Wilson (2000)'e göre finansal okuryazarlık “Kişilerin

mevcut finansal durumunun farkındalığı ile karar verebilmesi için gerekli olan bilgileri elde etmesi, değerlendirmesi ve finansal süreçleri anlamlandırması sürecidir". Vitt, Anderson ve diğerlerine (2000) göre finansal okuryazarlık “. Refah düzeyine etki eden finansal koşulları okuma, anlama, analiz etme yönetme ve iletişim kurma becerisidir. Bu beceri ile mali seçimleri ayırt etme, parasal ve mali konuları tartışma, gelecek için plan yapma ve ekonomide günlük finansal kararları etkileyen olaylar da dâhil olmak üzere günlük olaylara uygun yanıt verme yeteneğini içermektedir”. Kim (2001) finansal okuryazarlığı “modern toplumda kişinin hayatını sürdürebilmesi için ihtiyacı olan temel bilgilerdir” şeklinde tanımlamıştır. Bowen (2002)’ye göre “finansal bilgi, bireylerin günlük olarak ihtiyaç duydukları finansal kavramları anlama ve kullanma yeteneği olarak tanımlanır”.

Worthington (2006) finansal okuryazarlığı “Matematiksel yetenek ve finansal terimlerin anlaşılması açısından tanımlamıştır”. Lusardi ve Mitchell (2007)’ye göre ise finansal okuryazarlık “ Etkili para yönetiminde daha iyi bir plan, mantıklı yatırım ve tasarruf kararı almak için temel ekonomik kavramlara aşinalığı ifade eder”. Mandell (2008)’e göre ise “ Yeni ve karmaşık finansal araçların değerlendirilebilmesi uzun vadede çıkarlarına uygun olacak finansal araçların kullanımı hususunda rasyonel karar verebilmedir”. Servon ve Kaestner (2008)’e göre “Finansal okuryazarlık kişilerin finansal araçları anlama ve kullanma yeteneği şeklinde tanımlanmıştır”. Hung, Parker ve Yoong (2009)’ a göre “Bireyin daha iyi bir para yönetimi için sahip olduğu bilgi ve becerilerini kullanabilmesidir”. Huston (2010) finansal okuryazarlığı “Finansal refahı artıran davranışlardan ömür boyu fayda sağlamak için finansal karar vermede, finansal bilginin uygulanmasıdır şeklinde ifade etmiştir”. Remund (2010)’ göre finansal okuryazarlık “Kişilerin değişen yaşam ve ekonomik koşullarına göre, kısa vadeli karar verme ve uzun vadeli finansal planlama ile ilgili olarak finansmanını yönetebilme becerisi ve özgüvenine sahip olmasıdır”. Atkinson ve Messy (2012) “Finansal okuryazarlık bireylerin doğru karar almaları finanslarını yönetmeleri, finansal farkındalık, bilgi beceri ve davranışlarının birleşimidir”. Robb, Babiarz ve Woodyard (2012)’ye göre finansal okuryazarlık “Kişilerin finans ile ilgili temel bilgileri anlama ve uygun bir biçimde yönetmesidir”.

ASIC (2003)’te yer alan tanımda “finansal okuryazarlık paranın kullanımı ve yönetimi hususunda etkili kararlar alma ve bu kararları uygun şekilde becerisi olarak tanımlanır”.

Ergün ve diğerlerine göre (2014) “Finansal okuryazarlık, bireyin para biriktirme, harcama, bütçe, finansal hizmet ve ürünleri kullanma, günlük olarak bir bankadan borçlanma ve

gelecekteki yatırımlar ve yatırımlar hakkında bilgi sahibi olma becerisi olarak tanımlanır”. Lucey, Agnello ve Laney (2015)’e göre “Finansal okuryazarlık finansal terimleri anlama, para edinme yönetme, biriktirme ve etkin kullanma yeteneğidir”.

NCEE (2005) Ulusal Ekonomi Konseyin göre “Temel ekonomik ilkelere aşinalık, ülke ekonomisi hakkında bilgi sahibi olmak ve ekonomik terimlerin anlaşılmasıdır”. ANZ Bank (2008)’e göre “Finansal okuryazarlık kişinin paranın kullanımı, yönetimi konusunda etkili kararlar alması, yani para ile ilişkili becerisi, bilgisi, tutumu ve davranışlarının birleşimidir” şeklinde tanımlanmıştır. President’s Advisory Council on Financial Literacy (2008)’e göre finansal okuryazarlık “Bireylerin yüksek refah düzeyine erişebilmeleri için finansal kaynakları etkin biçimde yönetebilmelerine yardımcı olacak olan beceriye sahip olması ve bunu kullanma yeteneğidir”.

OECD (2013) raporunda finansal okuryazarlık “Bireysel finansal kaynakların kullanımı ve yönetimi konusunda rasyonel kararlar yeteneği olarak tanımlanır. Ayrıca finansal okuryazarlık finansal bilgi ve becerilerin yanı sıra sağlam finansal kararlar almak için gerekli tutum ve davranışları da içerecek şekilde tanımlanmıştır”.

TCMB (2015)’te yer alan finansal okuryazarlık tanımı” Bireylerin kişisel bütçesini yönetmede etkin ve bilinçli kararlar almalarını sağlayacak finansal bilgiye sahip olması ve almış oldukları bilinçli kararlar sayesinde kendilerinin ve toplumun refahını artırma yeteneğidir”.OECD (2018) raporunda ise finansal okuryazarlık “finansal farkındalık, finansal tutum ve davranış, finansal bilgi ve becerinin etkili finansal kararlar almak için gerekli olan beceri tutum ile finansal refahı sağlamak için gerekli kombinasyonun sağlanması olarak tanımlanır”.

Tanımların ortak noktasından hareketle kişilerin finansal okuryazar olabilmeleri için finans konusunda farkındalığa, bilgiye, beceriye, tutum ve davranışlara sahip olmaları gerekmektedir.

Finansal okuryazarlık için gerekli olan 3 temel unsur aşağıdaki gibidir;

Şekil 1. Finansal Okuryazarlığın 3 Temel Unsuru (<https://foy.tbb.org.tr/finansal-okuryazarlik-nedir>)

3 temel unsur incelendiğinde finansal davranış boyutunun en önemlisi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü finansal davranış bireylerin isteklerden vazgeçebilmesi ve alışkanlıkların değiştirebilmesi ile ilgilidir.

Remund (2010) finansal okuryazarlık konusunda yapılmış olan tanımların çoğunda ön plana çıkan unsurları şu şekilde belirtmiştir:

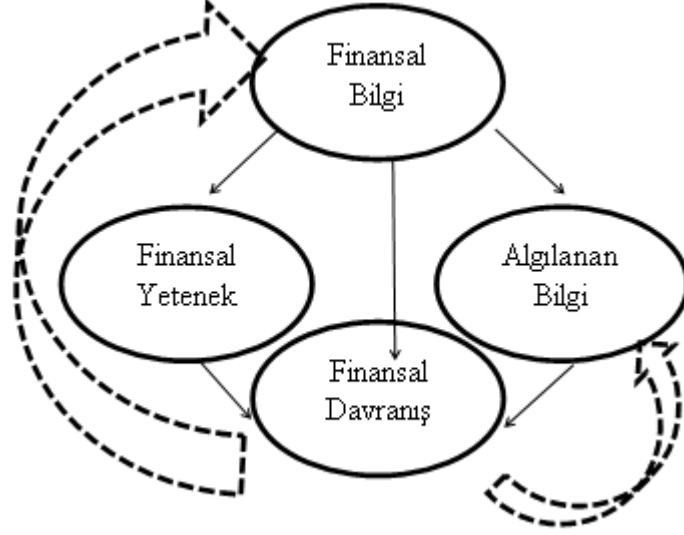
- Finansal kavramlar hakkında bilgi
- Finansal kavramlar hakkında konuşabilme becerisi
- Bireysel olarak finans yönetimini başarı ile gerçekleştirmek
- Doğru finansal kararlar alma yeteneği
- Gelecekteki finansal ihtiyaçları etkili şekilde organize etme

Bireylerin yukarıda belirtilmiş olan unsurlara dikkat etmesi, finansal anlamda tutum ve davranışları üzerinde etkili olacaktır. Böylece bilinçli seçimler yapıp doğru finansal karar alan bireylerin maddi refah düzeylerindeki artış ile finansal konularda problemler yaşamaları engellenmiş olacaktır.

Finansal okuryazarlığın unsurları arasındaki mantıksal ilişkiyi gösteren Şekil 2'ye baktığımızda;

Finansal bilgi, algılanan finansal bilgiye yansır ve buna bağlı olan finansal davranışı etkiler. Finansal bilgi aynı zamanda finansal yeteneğe yansır ve buna bağlı olan finansal davranışı etkiler. Finansal bilgi, algılanan bilgi, finansal yetenek ve finansal davranışa

bağlıdır. Son olarak, finansal davranış yoluyla kazanılan deneyim hem finansal bilgi hem de algılanan finansal bilgiye geri dönmektedir.

Şekil 2. Finansal Okuryazarlığın Kavramsal Modeli (Angela ve diğ., 2009).

2.2.2 Finansal Okuryazarlığın Eğitimdeki Yeri ve Önemi

Son dönemde finansal hizmetler ve ürünlerin çeşitlendiğini görmek mümkündür. Bu durum toplumun finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması ihtiyacını doğurmaktadır. Günümüzde gelişmesini tamamlamış durumda bulunan çok sayıda ülkenin eğitim sistemleri içerisinde okul öncesinden başlamak suretiyle temel eğitim sürecinde finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik müfredatın varlığı dikkat çekmektedir. Buna paralel olarak bireysel finansmanın toplumda tüm öğrencilerin eğitim süreçleri içerisinde yer alması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Okul müfredatında finansal eğitimin verilmesinin olumlu davranış değişikliğine neden olduğu birçok çalışmada ortaya konmuştur (İçke,2017). Danes'in 2004 yılında lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada finansal okuryazarlık programlarının harcama alışkanlıklarına önemli ve pozitif etki yaptığı ölçülmüştür (Danes, 2004).

Karmaşıklığı giderek artan finansal hizmetlerde tüketicinin farklı ürünler arasında doğru seçimler yapabilmesi için gerekli olan unsur, bireylerin finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasıdır (Hathaway ve Khatiwa,2008).

Kısa adı OECD olan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, 2005 senesinde yayınlanan çalışmasında finansal eğitim kavramı ile ilgili olarak “finansal tüketici veya finansal yatırımcı konumunda bulunan kişilerin finans ile ilgili ürün ve terimlere ilişkin sahip oldukları bilgiler, beceriler ve önerilerle finansal konularda ortaya çıkması muhtemel risklerin ya da fırsatların farkında olabilmeleri, bu bağlamda bilinçli seçimler yapmaları, finansal refah düzeylerini artırabilmek için finansal beceri ve güveni geliştirdikleri süreçtir” şeklinde tanımlanmıştır (OECD,2005).

Finansal okuryazarlık kavramı ile eğitim kavramı genel anlamda birbirinin içine girmiş iki kavram olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle finansal eğitim ile ilgili de bir eğitsel süreç olarak tanımlama yapmak ve bu sürecin sonunda finansal okuryazar olmak söz konusu olmaktadır.

Finansal eğitim kişilere parayı kazanmaktan çok yönetmek ile ilgili gerçekçi bakış açısına sahip bir anlayış kazandırmayı hedefler ve buna yönelik olarak da kişilere bilgiler vererek onların bazı becerileri kazanmalarını sağlamaya çalışır. Bu sürecin sonunca ise bireylerin finansal açıdan tutumlarının ve davranışlarının değişmesi hedeflenir (Global Education Program,2009).

Toplumdaki her bireyin bilinçli seçimler yapması için finansal okuryazarlık eğitimi gereklidir. Gençlerin hayata daha iyi hazırlanabilmeleri için finansal okuryazarlık konusunda geniş bilgi beceri ve tutuma ihtiyaçları vardır.

Finansal okuryazarlık öğrencilere: (Ağırman ve Akyol,2019).

- Finansal seçimlerde detaylı düşünme (Tüketici davranışlarında rasyonel karar alma yiyecek satın almadan, büyük yatırımlara kadar günlük kararlarda geçerlidir)
- Temel para yönetimi
- Faiz oranları, ipotek kuralları ülke ekonomisi ve küresel ekonomi gibi konularda kendi bakış açısını geliştirme;
- Parasını nereye nasıl harcayacağına karar verebilecek bilgili sorumlu vatandaş olma;
- Hayat boyu finansal istikrarı sağlama
- Ekonomik seçimlerin yaşadıkları dünya üzerindeki etkilerini anlama konusunda yardımcı olacaktır.

2.2.3 Finansal Okuryazarlık Eğitimi

Ülkerlerin daha iyi bir ekonomik refaha ulaşabilmeleri açısından, finansal okur yazarlık kavramı önem arz eden bir kavram şeklinde karşımıza çıkar.

Finansal okur yazarlık eğitimi ile kişilerin finansal konularda farkındalık kazanması, finansal araçları doğru şekilde kullanmaları, paranın kullanılması ve yönetilebilmesi ile ilgili etkin ve bilinçli kararlar almaları makro ölçekte ülke ekonomisine katkı sağlanması ve finansal istikrar hedefleri gözetilmektedir(İçke,2017).

Finansal eğitim ile bireyler bütçe, tasarruf, yatırım, harcama, finans piyasaları yatırım araçları ile ilgili bilgileri kavrama değerlendirme yeteneğini geliştirmektedirler. Bu türden bir eğitim bireyin mevcut ve gelecekteki refah düzeyini etkileyecektir. Seneler boyu gerekli tasarrufların yapılarak ya da bazı borçlanmalar ile sağlanmış olan kaynakların, yapılan yanlış yatırım ile beraber bu kaynakların hemen ortadan kalkacağı akla geldiğinde, verilen finansa eğitimlerin kişilerin yaşamları boyunca sürdürecekleri refah seviyelerinin belirlenmesinde ne derecede öneme sahip olduğu görülmektedir. (Özçam, 2006).

Finansal eğitim bireylere paraları ile birlikte hayatlarını da planlamalarını ve gerekli gördüklerinde değiştirme farkındalığı vermektedir. Capuano ve Ramsey (2011) yaptıkları çalışmada finansal eğitim almış kişilerin sergiledikleri davranışları sıralamıştır:

- Daha fazla gelir sahibi olmak
- Düzenli tasarruf etmek
- Emeklilik için doğru birikim
- İyi bir borç yönetimi
- Mantıklı finansal hedeflere sahip olmak
- Finansal piyasalara aktif katılım
- İhtiyaca uygun tüketim davranışı sergilemek
- Tüketici haklarını bilmek
- Finansal bütçe ve planlama yapmak.

Finans konusundaki eğitim sadece bireyler için değil toplumdaki herkes için yararlı olabilir. Tasarruf eğilimi artan birey birikimlerini yatırıma dönüştürerek ülkenin finansal sermayesine katkı sağlamış olacaktır. Süreklilik gösteren güçlü sermaye beraberinde ekonomik istikrarı sağlayacaktır.

Gökmen (2012)'e göre güçlü ve sürdürülebilir ekonomi birbirine bağlı işlemektedir. Fon kaynaklarının oluşturulmasında etkili olan tasarrufun ekonomiye olan katkısı finansal eğitimin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 2015 yılında yayımladığı bültende finansal eğitimin gerekliliğini şöyle açıklamıştır (TCMB,2015);

- “Gündelik yaşamda günden güne daha çok yer almaya başlayan finansal piyasalar içinde işlem gerçekleştirmek, belirli seviyede finansal bilgi biriktirmek, yeteri derecede risk analizleri ile farkındalık gerektirir.
- Finansal hizmetlerin ve ürünlerin çeşitliliği, karmaşıklığı gün geçtikçe artış göstermektedir. Bir taraftan bu durum ürün yelpazesini arttırırken başka bir yünden de yeni ürünler hakkında yeterli bilgi almayı zorlaştırır.
- Var olan küresel boyutta ki ekonomik yapı, tüketimler bu eğilimlerin günden güne kuvvet kazanmasına neden olurken, bu eğilimin finansmanlarında borçlanma payları artış göstermektedir.
- Emeklilik sisteminde özel sektörün artan payı ve yaşam beklentisinin artması ile birey tasarruflarının daha ayrıntılı bir değerlendirmesini yapmak zorundadır.
- Finansal okuryazarlığı ölçmeye ilişkin yapılmakta olan çalışmalar finansal terimlere ilişkin okuryazarlığın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.
- Finansal eğitim, finansal yönden erişeme katkı sağlamaktadır.”

Finansal eğitim ile hem bireysel refah katkı, hem finansal piyasalar ile finansal istikrara hem de makro ekonomik olarak toplumun refahına katkı sağlanmış olacaktır.

Finansal eğitimin başarısı bireylerin doğru finansal davranışları sergilemeleriyle ölçülebilir.

Finansal eğitimde yaşanabilecek sıkıntılar aşağıdaki gibi sıralanabilir: (Jazayeri,2012)

- Finansal kavramların basitleştirilmesi: Karmaşık olan kavramların basit düzeye indirgeyip herkes tarafından anlaşılmasının kolaylaştırılması
- Gruplar arası farklılıkları göz önünde bulundurmak: Bireylerin ihtiyaç ve kapasiteleri doğrultusunda eğitim tasarlanması
- Kültürel farklılıkları dikkate almak: Öğrencilerin kültürlerine uygun olarak eğitim programlanması
- Kadınların eğitime katılmalarını engelleyen faktörleri göz önünde bulundurmak:

- Bireyleri eğitimin faydası konusunda ikna edebilmek: Pek çok kişi finans konusundaki bilgisinin yetersiz olduğunu farkında değildir. Bu durumda bireylerin eğitime ihtiyaçları olduğu konusunda ikna edebilmek
- Nitelikli eğitmen bulmak: İyi bir finansal eğitim verilebilmesi için ön koşul öğretmenlerin nitelikli bir şekilde eğitilmesidir.

Yaşanabilecek sorunları göz önünde bulundurarak küçük yaşlardan itibaren finansal eğitimin verilmesi ve bireylerin yaşamlarının tamamı süresince devam ettirilmesi gerekliliği olan bir süreç durumunda olmalıdır. Bu sayede bireyler finansal okuryazarlık düzeyini artıracak gündelik finansal işlemler ve sorunlara, gerekli bilgi birikimine ve beceriye sahip şekilde yaklaşmaları ve bu özgüvene sahip olmaları finansal hizmet ve ürünleri daha doğru şekilde kullanılabilme becerisi gösterebilecektir (Köksal, Osmanoğlu,2013).

2.2.3.1 Türkiye Geneline Finansal Okuryazarlık İle İlgili Uygulanan Proje ve Çalışmalar

Ülkemizde finansal okur yazarlık kavramının geliştirilmesi ile ilgili farklı alanlarda hizmet veren farklı kurumların yaptıkları çalışmalara ve projelere rastlamak mümkündür. İlgili çalışmaların bazıları tamamlanmış, bazıları ise halen devam etmektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Vısa Türkiye ve Habitat Derneği gençler arasında finansal farkındalığı geliştirerek sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla bir araya gelmiştir. “Parama Yönetebiliyorum Projesi “, genç bireyler için finansal okuryazarlık ve bütçe yönetimi projesi olarak tanımlanmaktadır. 1Aralık 2009 tarihinde hayata geçirilen proje ile Türkiye’de bir ilke imza atılarak finansal bilinç kapsamında kamu, özel sektör ve sivil toplum bir araya getirilmiştir. Projenin hedefinde 15-30 yaş aralığındaki gençler yer almaktadır. Gençlere bütçelerini ve finansal hizmetlerini düzgün bir şekilde destekleyen eğitim sağlamayı amaçlamaktadır. (www.habitatderneği.org).

Eğitimin hedefleri aşağıdaki gibidir: (<https://www.paramiyonetebiliyorum.net/>)

- Bütçe oluşturmanın faydalarını, bireysel veya aile bütçesi konularında temel kavramsal bilgileri aktarmak
- Tüketim, gelir elde etmek, tasarruf yapmak, borç ve borçlanmak gibi temel bazı kavramların tanımlanması
- Bankacılık sektöründe sunulan ürünleri tanıtmak

- Gelirlerin dikkate alındığı ödeme planlamalarının ne şekilde yapılabileceğini anlatmak
- Tasarruf ve para biriktirmenin yararlarını ve birikim planlaması kavramlarını geliştirmek

Toplumsal refahın artırılması açısından finansal okuryazarlığın ve finansal eğitim yoluyla finansal farkındalığın artırılması amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu beraber çalışarak 9 Mart ve 11 Mart 2011 tarih aralığında Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık isimli eğitim Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler konu başlığı ile uluslararası bir konferans İstanbul’da düzenlemiştir.

Bununla birlikte Mart 2011’de TCMB (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası) tarafından “Türkiye ve Dünya’da Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim” kitapçığı yayınlanmış ve bu kitapçığın ülke çapında dağıtımını gerçekleştirilmiştir (www.tcmb.gov.tr).

FODER (Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği), 2012 senesinde Özlem Denizmen liderliğinde yaşama geçirilmiştir. Türkiye çapında kişilerin finansal okur yazarlıklarını, finansal ürün ve hizmetlere erişimlerinin geliştirilmesini sağlamak amacıyla devlet kurumları, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin katkıları ile bir eşgüdüm sağlanmış; bu kapsamda bireylerin bilinçlendirilmesi, eğitilmesi, uygulamalar ve araştırmalara destekler verilmesi, politika üretme çalışmaları yapmak için kurulmuştur. Derneğin nihai hedefi finansal okuryazarlığa sahip bir Türkiye için ekosistem oluşturmaktır. Foder’in hedefleri incelendiğinde;

- Finansal okuryazarlığın eğitim uygulamalarına konulmasını sağlamak,
- Bankacılık sistemlerinin yaygın biçimde kullanımı bunun yanı sıra tasarruf seviyelerinin yükselmesine katkı sunmak,
- Hedeflerinizi belirleyin, finansal sisteminize pratik uygulayın ve özellikle kadınlar ve çocuklar olmak üzere finansal yatırımlar ve tasarruflar hakkında farkındalığı artırın.

FODER 2014 yılında gönüllü eğitimcileri ile 10-17 Mart “Parayı Öğrenme Haftası’nda, Türkiye çapında 4 ilde 10 okulda 3, 4 ve 5. sınıfta öğrenim gören 10 bin öğrenciye ulaşmıştır. Foder tarafından düzenlenmiş olan eğitim içeriğinde amaç finansal okuryazar nesiller yetiştirmektir. “Varlıklı Geleceğin Sırları” eğitiminde, istek ihtiyaç, harcama konuları ele alınıp, birikim, yardım, yatırım arasındaki farklar anlatılmıştır. 3 modüllü bir kursun ilk bölümünde kısa ve uzun vadeli tasarruf hedeflerinize nasıl ulaşılacağınız ve bu

hedeflere planlı bir şekilde çalışarak nasıl ulaşılabileceği öğretilir. Son modül, çocukların eğitimini dahil ederek, bir diyalog ortamı yaratarak ve ifadeyi güçlendirerek eğitim ve gerçek yaşam arasında bir bağlantı kurmaya çalışır. (www.fo-der.org).

Türkiye’de finansal okuryazarlığın gelişimine katkı sağlamak amacıyla çeşitli projeler yürüten FODER’ İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün izniyle 19 Mayıs-Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı kapsamında lisede öğrenim gören öğrencilere yönelik ‘Bütçesini Bilen Gençler’ isimli eğitimler gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak genç bireyler için Darüşafaka Finansal Okuryazarlık kulübü 2016 -2017 eğitim sezonunda 31 hafta, 2017 -2018 eğitim sezonunda 34 haftalık faaliyetler yürütmüştür. Benzer şekilde İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün izniyle, İstanbul’da 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında ilk ve ortaokul öğrencileri için FODER "Bütçesini Bilen Çocuklar" eğitimleri verilmiştir (www.fo-der.org).

TEB, MEB ve UNICEF ile iş birliği kapsamında ilköğretimde öğrenim gören öğrencilere yönelik 'Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim' projesini ile 6-14 yaş aralığında ki 11 milyon çocuğun müfredatına finansal okuryazarlık kavramının girmesi sağlanmıştır (www.teb.com.tr).

Doğuş grubu, Millî Eğitim Bakanlığı desteği, FODER ve Para Durumu iş birliği ile 2012 yılında 3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitimi projesi hayata geçirilmiştir. Proje ile tasarruf bilincini oluşturmak çocukların yanı sıra anne babalarında konu ile ilgili bilinçlenmelerini sağlamak amacıyla 3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitimi Programı ile 2017 yılına kadar 81 ildeki devlet okullarında 500 bin ilköğretim 4. Sınıf öğrencisine ve velisine ulaşılması hedeflenmiştir (<https://www.dogusgrubu.com.tr/>).

Mart 2014 ‘te SPK ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlükleri arasında finansal eğitim ile ilgili iş birliği protokolü imzalandı. Bu kapsamda 6 ile 18 yaş arasında bulunan çocuklar, gençler ve öğretmenlerinin finansal konularla ilgili sahip oldukları bilgilerin geliştirilmesi ve uygulamasına imkân sağlayacak içerikler, çeşitli görsel, işitsel vb. çoklu ortam unsurlarıyla Dijital ortamdaki eğitsel içerikler Fatih projesi içeriğinde Millî Eğitim Bakanlığına ait kısa adı EBA olan Eğitim Bilişim Ağı üzerinde yayınlanmıştır. Ayrıca, bu içeriklerden Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı tüm okullardaki öğretmen ve öğrencilerin ücretsiz olarak faydalanabileceğine karar verilmiştir (<https://www.tspb.org.tr/>).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ve Türk Ekonomi Bankası (TEB), 5 milyon kişiyi kapsayan ‘Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi’ bünyesinde bir protokole imza atmışlardır. Projeye Halk Eğitim Merkezleri eliyle verilecek olan ücretsiz eğitimlerle toplumsal olarak finansal okuryazarlık bilincinin artırılması hedeflenmiş ve yaklaşık 3 senelik süre zarfında 5 milyon kişiye eğitimlerin verilmesi planlanmıştır (<http://www.blogteb.com/>).

Çocuklara ve gençlere finansal açıdan bir farkındalık bilinci kazandırmak hedefi ile kurulan Child & Youth Finance International (CYFI) eliyle düzenlenen II. CYFI Zirvesi ve Ödül Töreni, 7–9 Mayıs 2013 tarihlerinde İstanbul’da yapılmıştır. Bu zirvelerin birincisi 2012 senesinde ‘Finansal Erişim’ ve ‘Çocuk ve Gençler için Finansal Eğitim’ konu başlıklarında 83 farklı ülkeden 364 temsilci ile 40 farklı ülkeden 70 genç ve çocuk katılımcıyla Amsterdam’da yapılmıştır (<https://www.spk.gov.tr>)

BİST (Borsa İstanbul) ve Anadolu Üniversitesi işbirliği ile Sermaye piyasaları ve borsa ile ilgili finansal okuryazarlığın artırılması ve farkındalık oluşturulması amacıyla programlar, eğitimler, tanıtımlar, vb. faaliyetlerin yürütülmesi için bir protokol hazırlanmıştır. Bu bağlamda 2013 senesinin Bahar döneminden başlayarak, Anadolu Üniversitesi e -sertifika programları kapsamında Temel Seviye Finansal Okuryazarlık ve İleri Seviye Finansal Okuryazarlık çalışmaları başlatılmıştır (Bayram,2015).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2009 yılında Aile Eğitimi Programı kapsamında yer alan iktisat modülün de finansal okuryazarlık ile ailelerin farklı zamanlardaki ihtiyaçlarını belirlemelerini, harcamalarını kontrol altına almalarını, ihtiyaçları doğrultusunda finansal ürün ve araçları fark etmeleri, olası sorunlar ve aşırı borçlanmaya karşı önlem almaları, ekonomik darboğaz ve kriz durumlarına hazırlıklı yakalanmaları hedeflenmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,2013).

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi projesi ile 2010-2012 yılları arasında Orta Vadeli Program kapsamında, İFM Projesi Strateji ve Eylem Planı doğrultusunda uygulamaya konulmuştur. Bu proje de amaç ülkemizin küresel ve bölgesel olarak finans merkezi olmasına yönelik alınması gereken önlemleri içine almaktadır (Güler,2015).

Eylem planı incelendiğinde öncelik 19 ve öncelik 20 başlıkları kapsamında ilköğretim ve ortaöğretimde finansal okuryazarlığın artırılması amacıyla ders müfredatına eklenmesi, finans alanında eğitim almış insan kaynaklarının oluşturulması, eğitim politikaları, mesleki

donanım ve verimliliğin artırılması, eğitim ve araştırma için gerekli fon kaynağının sağlanması, yapılacak faaliyetlerin düzenlenmesi ve ilgili kurumların belirlenmesi gibi ayrıntıların olduğu görülmektedir (Resmi Gazete,2009).

2012 yılında TEB bankası tarafından “eğitim ailede başlar” sloganı ile ülkenin finansal açıdan bilinçlenmesi, kişilerin finansal okuryazarlık düzeylerinde iyileştirme sağlamak için TEB Aile Akademisi kurulmuştur. UNICEF, MEB, Hayat boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Mesleki Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü işbirliklerimiz, belediyeler, üniversiteler, kurum ve kuruluşlarla 6 yılda yaklaşık 19 milyon bireye ulaşılmıştır.

Bunlara ek olarak bu yıl hayata geçirilen Dijital Finansal Okuryazarlık kapsamında üniversite gençleriyle birlikte, Blockchain ve Kodlama eğitimleriyle dijital finansal dünyanın kapıları aralanıyor (TEB,2013).

Konusunda uzman bir ajans tarafından sadece üniversite öğrencilerine verilecek olan bu eğitimlerin içeriğinde; kodlamanın temel mantığı ve blockchain teknolojisinin içeriği, kullanım alanları, platformları, uygulama ve regülasyonları hakkında bilgiler verilmektedir (www.teb.com.tr).

ING Bank’ın 2013 yılında uygulamaya geçirdiği Turuncu Damla sosyal sorumluluk projesinde ki amacı küçük yaşlardan itibaren finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi gerektiğine dikkat çekmektir. Çocukların erken dönemde tasarruf bilincini kazanmalarını ve bu yönde istenilen davranış değişikliğini elde etmek amacıyla 2013 senesinden beri Milli Eğitime bağlı devlet okullarının ilkökul 3. ve 4. sınıftaki öğrencilere 8 haftalık bir sürede finansal okuryazarlık eğitimleri verilmiştir (www.ing.com.tr).

Bu kapsamda Turuncu Damla projesi ile bugüne kadar 236 okulda 808 öğretmene ve 29.172 öğrenciye ulaşılmıştır (<http://www.turuncudamla.com/>).

Dünya çapında doğrudan çocukları ve gençleri kapsayan “Global Money Week” her yıl Mart ayının 3. haftasında küresel para bilinci oluşturmaktır için kutlanır. 2014 senesinden beri Küresel Para Haftası etkinliklerinin Türkiye’de yapılması konusunda öncü olan FODER, 2020 senesinde de hafta etkinlikleri kapsamında tasarruf bilincinin oluşturulması ile ilgili projeleri sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları ve özel sektör temsilcileri ile beraber yürütecekleri etkinlikler gerçekleştirecektir. İstanbul genelinde gönüllü eğitimler aracılığıyla 9- 23 yaş grubu öğrencilere, para, tasarruf, yatırım, harcama gibi temel kavramları anlatacak böylece finans konusunda farkındalık oluşturulmaya çalışılacaktır (www.fo-der.org).

2.3 İlgili Araştırmalar

Çeşitli ülkeler de yapılan araştırmalar incelendiğinde, dünya çapında finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu görölmektedir (Lusardi & Mitchell,2011). Dünya genelinde bakıldığında konu ile ilgili araştırmaların büyük bir kısmının ABD’ de yoğun olarak yapılmakla birlikte, diğer ülkelerde de çalışmalar giderek artmaktadır.

Bu bölümde finansal okuryazarlıkla ilgili dünyada ve Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmektedir.

2.3.1 Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Akhan’ ın (2010) yılında yaptığı doktora çalışmasında sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin finansal okuryazarlık durumunu belirlemek için 7. Sınıf öğrencilerine yönelik finansal okuryazarlık eğitimleri ile ilgili bir program geliştirerek söz konusu programın öğrencilerin üstündeki etkilerini incelemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde deney gruplarının başarı seviyelerinin kontrol gruplarına göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında velilerin çocuklarının finansal okuryazarlık düzeylerinin artması konusunda istekli oldukları ve üstlerine düşen görevi yerine getirmek için çaba gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Saraç (2014) ‘de yaptığı yüksek lisans çalışmasında üniversite öğrencilerinin finansal kararları nasıl aldıklarını, finansal okur yazarlık seviyeleri ve bu seviyenin ne şekilde yükseltilebileceği incelemiştir. Araştırma sonuçlarında öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu ve öğrencilerin genel anlamda bu durumun farkına varamadıkları belirlenmiştir. Toplumda finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için ilköğretimden başlanarak üniversiteye kadar finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi gerektiği sonuca ulaşılmıştır. Böylece ülke ekonomisine katkı sağlanacağı, ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlanmış olacağı ifade edilmektedir.

Ergün, Şahin ve Ergin (2014) yılında 275 öğrenci üzerinde yaptığı finansal okuryazarlık araştırması sonucuna göre; öğrencilerin sadece temel seviyede finansal okuryazarlığa sahip oldukları ve bu bağlamda ileri seviyeye erişemedikleri sonucu tespit edilmiştir.

Çam ve Barut (2015) yılında ön lisans öğrencilerinin finansal düzeyi ve davranışlarını araştırdıkları çalışmada, öğrencilerin finansal açıdan okur yazarlıklarının olmadığı ve basit finans kavramları ile ilgili düşük bilgi seviyesine sahip oldukları sonucu elde edilmiştir.

Özdemir ve diğerleri tarafından (2015) 'te yapılan çalışmada 221 öğrenci ile yaptıkları anket uygulamasından elde ettiği verilere göre, üniversitede öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri yüksek olarak belirlenmiştir.

Dilek, Küçük ve Eleren (2016) yılında yaptıkları çalışmada 428 üniversite öğrencisinden elde edilen sonuçlara göre, ekonomi eğitimi verilen İİBF öğrencilerinin finansal okuryazarlık alanında daha başarılı oldukları tespit edilmiştir.

Sönmez (2016) 'da yaptığı doktora çalışmasında 7. sınıfa devam eden öğrencilerin matematiksel modelleme etkinlikleri ile finansal kararlar alırken bu modelleme becerilerini ne şekilde kullandıklarını araştırmıştır. Ayrıca bu süreçte modelleme etkinlikleri uygulama aşamasında öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini ortaya koymuştur. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri içerik, bağlam ve süreç kriterlerine göre öğrencilerin günlük hayatta karşı karşıya kaldıkları finansal seçimler aşamasında daha sağlıklı finansal seçimler yapabildikleri ve matematiksel ilişkileri daha iyi yorumlayabildikleri görülmüştür. Ayrıca çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerine matematik eğitiminin olumlu katkısı olduğu belirtilerek, bu konuda daha fazla çalışma yapılması gerektiği önerilmiştir.

Tosun (2016) yılında yapmış olduğu yüksek lisans tezi kapsamında lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik bir alan çalışması yapmıştır. Araştırma sonucuna göre lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu, temel finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olmadıklarına ulaşılmıştır. Ayrıca öğrenciler iyi yönde finansal tutum ve davranışlar sergilemeler de sahip oldukları finansal bilgilerin, tutum ve davranışlar üzerindeki etkisinin az olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Öncüler (2018) üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik yapmış olduğu yüksek lisans tezinde öğrencilere uygulamış olduğu anket sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesi gerektiğini ve bu konuda gerekli olan eğitimlerin verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Özkale (2018) matematik eğitiminde finansal okuryazarlığı incelediği doktora tezinde finansal okuryazarlık bakış açısıyla Ontario ve Türkiye matematik eğitim programı incelemiştir. Sonuç olarak bakıldığında yatay karşılaştırma yöntemlerinden yararlanılarak eğitim kapsamında fayda sağlayabilecek olan finansal okuryazarlık modeli geliştirilmiştir. Bu modelde finansal davranış ve bu davranışların bilgi, yetenek ve etkililiğe dayalı olduğu ve bu boyutların birbirine bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun dışında matematiksel

okuryazarlık ve finansal okuryazarlık arasında etkileşimleri meydana çıkaran ve doküman değerlendirmelerinde yarar sağlayabilecek olan etkileşim modeli oluşturulmuştur.

Üğüdücü (2018) yılında farklı değişkenlere göre lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini incelediği yüksek lisans tezinde dokuz ve on ikinci sınıfta okuyan 669 lise öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre gelir seviyeleri ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında yüksek, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, bu çalışmanın bulguların da on ikinci sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin dokuzuncu sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Anadolu lisesinde okumakta olan öğrencilerin finansal okuryazarlık kapsamında değerlendirmeleri yapıldığında normal liselere oranla okuma seviyelerinin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin genel eğitim puanı, matematik puan düzeyi ve finansal okuryazarlık düzeyi arasında küçük bir pozitif ve anlamlı korelasyon görülmüştür. Bunun yanı sıra finansal okuryazarlık seviyeleri çocukların ailelerinin finansal okuryazarlık tecrübelerine göre değişim gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Ergün (2018) üniversiteye devam eden öğrencilerin finansal okuryazarlıklarını araştırdığı çalışmasında, üniversiteye devam eden öğrencilerin finansal açıdan okuryazarlık seviyelerinin düşük seviyede olduğunu görmüştür. Finansal okuryazarlık ile ilgili seviyeyi belirlemek üzere kullanılabilir değişkenler detaylı şekilde ele alındığında ise, 26 yaşından daha büyük olan öğrencilerin, erkek öğrencilerin, örgün eğitime devam edenlerin, lisans üstü eğitime devam eden öğrencilerin ve okul başarısı daha yüksek seviyeli olan öğrencilerin finansal açıdan okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte iktisadi ve idari bilimler fakültesinde öğrenimlerine devam eden öğrencilerin, çalışma deneyimine sahip olanların, ailevi açıdan yüksek gelire sahip olan ve babası yüksek seviyede eğitim almış olan öğrencilerin de finansal okuryazarlık oranlarının yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Çalışmada bu verilere ek olarak öğrenciler içinde finansal bilgiyi yaygın iletişim araçlarından elde edenlerinin, bir tane kredi kartı sahibi olanlarının ve ekonomik açıdan iyi durumda olmayan öğrencilerin de yüksek seviyede finansal okur yazılığa sahip oldukları tespit edilmiştir. İş deneyimine sahip olmanın da finansal okuryazarlık ile ilgili olumlu katkısının olduğu belirlenen diğer bir konudur. Çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin finansal açıdan okuryazarlık eğitimi alması gerektiği sonucu elde edilmiştir.

Tufan (2019) yılında yapmış olduğu yüksek lisans çalışması kapsamında ekonomi ile yakın ilişkili olan 4 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını, finansal okuryazarlık açısından

incelemiştir. Araştırma sonucuna göre kitapların içeriğinde finansal okuryazarlık ile ilgili kavramların yeterince yer verilmediğini, eksik olan bu kavram, değer ve becerilere daha çok yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Demir (2019) üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini incelediği yüksek lisans tezinin sonucunda, erkeklerin finansal okuryazarlık seviyelerinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir.

Er (2019) yüksek lisans çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerini incelemiştir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında verilmesi hedeflenen finansal okuryazarlık becerilerine ilişkin dersi anlatacak olan adayların finansal okuryazarlık alanında nasıl olduklarını tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının para yönetim ve öz yeterlilik algısı parayı kullanma açısından ortalama düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca finansal okuryazarlık düzeyi ile belirlenmiş olan değişkenler arasında cinsiyet değişkeni ve finansal bilgi testi sonuçları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca sınıf düzeyi ve aileyle birlikte yaşanan çevre değişkenleri ile para yönetim öz yeterlilik algısı arasında da anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Erkılıç (2019) yüksek lisans tezi çalışmasına lisede öğrenim gören öğrencilerin finansal açıdan okuryazarlık seviyeleriyle matematik dersi başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçlar öğrencilerin finansal okuryazarlığı, para yönetimi verimliliği, parasal davranışları ve matematik başarılarının iyi olduğunu ve finansal okuryazarlıklarının ılımlı olduğunu göstermiştir. Ayrıca lisede öğrenim gören öğrencilerin elde ettikleri matematik notlarıyla finansal açıdan okuryazarlık seviyelerinin cinsiyete, bulunulan sınıfa, yaşa, okul türüne, aylık toplam gelire haftalık harçlık miktarlarına göre pozitif şekilde ve yüksek düzeyli anlama sahip bir ilintisi olduğu sonucu elde edilmiş ayrıca anne ve babanın sahip oldukları eğitim düzeyine göre ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Sonuç olarak, çalışmada örnekleme meydana getiren lisede öğrenimlerine devam eden öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının onların sosyal ve ekonomik durumları ve ailelerinin sahip olduğu finansal tutum ve duruma göre değişiklik gösterdiği belirlenmiştir.

Adalar (2019) doktora tezi kapsamında sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitimlerinde finansal açıdan okuryazarlık ve öğretim modelleme önerisi çalışmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenliği adaylarının ekonomi derslerine entegre edilerek düzenlenen finansal okuryazarlık programı ile öğretmen adaylarının konu ile ilgili eğitim ve uygulamalarının

akademik başarıları, finansal davranış ve tutumları, ekonomi dersine karşı tutumları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde kişisel para yönetimi, tasarruf, harcama, yatırım gibi finansal okuryazarlık içeriğine yönelik günlük hayattaki deneyimlerinin yer aldığı bir finansal okuryazar eğitimi modelinin Sosyal Bilgiler alanında eğitim alan öğretmen adaylarının finansal açıdan okuryazarlıklarının daha iyi hale getirilmesinde ve ekonomi ile ilgili derslerin daha işlevsel hale getirilmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

Yurt içi yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde finansal okuryazarlığın kişilerin günlük hayatta para yönetimi, tasarruf, bütçe, yatırım, finansal piyasa ve kavramlarla ilişki kurmasındaki önemini vurgulamıştır. Bireylerin karşılaşabilecekleri muhtemel finansal problemleri sağlıklı bir şekilde yönetebilmesi finansal okuryazar olabilmeleri ile mümkün iken bu konuda alan yazında daha fazla çalışma yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

2.3.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Yurt dışı yapılan çalışmalar incelendiğinde finansal okuryazarlığın son dönemde üzerinde durulan ve çeşitli çalışmaların yapıldığı önemli bir alan olarak kabul edildiği görülmektedir.

Chen ve Volpe tarafından (1998) yılında 1800 üniversite öğrencisine uyguladıkları anket sonuçlarına göre, kadınlar, alt sınıflarda yer alan öğrenciler, daha az iş tecrübesi olan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Finansal okuryazarlık ile ilgili az bilgi sahibi olan gençlerin bilinçli karar verme eğilimlerinin de düşük olduğu gözlenmiştir. Öte yandan üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun kişisel finans hakkında temel bilgilerden yoksun oldukları sonucu elde edilmiştir.

Danes ve diğerleri (1999) yılında yaptıkları araştırmada lise öğrencileri için tasarlanmış oldukları finansal okuryazarlık müfredatının finansal bilgi, davranış ve öz yeterlilik açısından öğrencilere olan katkısını incelenmişlerdir. Planlanan müfredatın hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından finans eğitiminin sonucunda finans ile ilgili bilgilerini, davranışlarını ve tutumlarını olumlu olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bernheim ve diğerleri (2001)'deki çalışmalarında devletlerinin büyük bir çoğunluğunun tüketici eğitim politikalarını benimsediğini bu gelişme doğrultusunda lise öğrencilerinin mali konularda eğitim almasının zorunlu olduğunu dile getirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda lisede bu konuda eğitim alan öğrencilerin hayatlarının ilerleyen dönemlerinde

tasarruf oranlarının ve sahip olunan gelir miktarlarını önemli düzeyde artırdıkları gözlenmiştir.

ACEC (2001) yılında Tüketici Eğitimi ve Rekabeti için Amerikalılar (Americans for Consumer Education and Competition) tarafından gerçekleştirilen Amerikalıların Para Becerileri Karnesi araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda lise son sınıf öğrencilerine yapılan anket sonucuna göre, öğrencilerin üçte ikisi finans ile ilgili konuların yaşamları üzerinde güçlü bir etkisinin olmadığına inanmaktadırlar.

Bowen (2002) yılında liseli gençler ve ailelerin finansal bilgilerini, gençlerin ve ailelerinin finansal bilgileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasının sonucunda gençlerin net gelirler ve sahte çekler ile ilgili konularda bilgi sahibi olduğuna ulaşılmıştır. Ailelerinde kredi kartı kullanımı ve yükümlükleri hakkında bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun dışında gençler ve ebeveynlerinin para bilgisi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Danes (2004) yılında lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada Ulusal finansal Eğitim Vakfı (NEFE) Lise Finansal Planlama programı sonucunda lise öğrencilerinin finansal bilgi, davranış ve güvenlerinde önemli gelişmeler olduğunu, gelişmelerin sürekli devam ettiğini hatta arttığını tespit etmiştir.

NCEE tarafından (2005) yılında lise öğrencileri ve yetişkinler üzerinde yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre yetişkinlerin büyük çoğunluğu finansal okuryazarlığın önemli olduğunu savunmuştur. Lise öğrencileri ve yetişkinlerin finansal bilgi konusunda yeteri kadar yetkin olmadıkları ve iki grup arasında fark olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Valentine ve Khayum (2005) yılında yaptıkları çalışmada Indiana'daki kırsal ve kentsel lise öğrencilerine uygulanan finans okuryazarlığın demografik ve ekonomik sosyalleşme faktörlerinin etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Genel olarak lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık konusunda yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Varceo ve diğerleri tarafından (2005) yılında yapılan çalışma 114 lise öğrencisi üzerine yapılmıştır. Çalışmada lise öğrencileri için finansal okuryazarlık ile ilgili derslerin müfredata eklenmesi ile öğrencilerin finansal okuryazarlık tutumlarının değişimi incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre finansal okuryazarlık müfredatının kullanılması lise öğrencilerinin finansal okuryazarlığını geliştirdiğini göstermiştir. Öğrencilerin finansal tutum ve davranışlar olumlu yönde değiştiği gözlemlenmiştir.

Cude ve diğeri (2006) yılında 2000 üniversite öğrencisine online anket yoluyla üniversite öğrencilerinin finansal bilgilerini, davranışlarını, tutumlarını ve bunlara bağlı olan faktörleri nasıl elde ettiklerini araştırmışlardır. Bulgular incelendiğinde öğrencilerin finansal okuryazarlığa ilişkin davranış, tutum ve bilgileri büyük ölçüde ailelerinin ve finansal okuryazarlık ile ilgili aldıkları eğitimin etkisi olduğunu göstermiştir.

Kieschnick (2006) yılında 75 lise son sınıf öğrencisinin finansal bilgi ve finansal davranışları tasarruf eğilimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışma öğrencilerin finansal bir eğitime ihtiyacı olup olmadığını belirlemek için kullanılmıştır. Çalışmanın sonucu ele alındığında lise öğrencilerinin finansal açıdan okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmadığı ve Bermuda'daki Cedarbridge Academy'de kişisel finans kursuna ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Klein ve Mandell (2007) yılında lise öğrencilerinin kişisel finans dersi aldıktan sonra bile finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu, bu becerileri öğrenmek veya korumak için motivasyona ihtiyaçlarının olup olmadığını incelemiştir. Sonuç olarak motivasyon değişkeninin önemli olduğuna ulaşmışlardır. Öğrencilerin finansal zorluk, faturaları ödemek için yeterli paraya sahip olmanın önemi, emeklilik ve tasarruf için daha fazla motivasyona gerek olduğu inancı, finansal okuryazarlık puanlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Bunun dışında eğitim düzeyleri dışında kalan demografiye bağlı özelliklerin finansal okuryazarlık düzeyine bir etkisinin olmadığı ancak eğitim seviyeleri ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasında pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğu sonucu da elde edilmiştir.

Peng (2008) yılında yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin lisede gördükleri kişisel finansal eğitimin etkinliğini değerlendirmiştir. Sonuçlar incelendiğinde ders süresi ve finansal okuryazarlık arasında olumlu bir etki görülmektedir. Ayrıca belirli bir kişisel finans kursunu zorunlu kılmak, öğrenci kişisel finans bilgisini zorunlu testlerden daha iyi geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda eğitimcilerin, liselerde finansal okuryazarlığı artırmanın en etkili yöntemlerini vurgulamak için devlet kurumları ile yakın bir şekilde çalışmaya teşvik edilmesi gerektiği ifade etmiştir.

Mandell (2008), yılında lise son sınıfı gençlerin finansal okuryazarlık ölçtüğü çalışmada, sonuçların olumlu olmadığını gözlemlemiştir. Ülke çapında lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu ve bu konuda yol kat edilemediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca 2008 yılında ki anket sonuçlarına göre lise öğrencilerinin finansal

okuryazarlığı, yüzde 48,3'lük bir skorla şimdiye kadarki en düşük seviyesine düştüğünü ifade etmiştir.

Mandell ve Klein (2009) yılında kişisel finans eğitimini tamamlamış lise öğrencileri üzerinde bir çalışma yapmıştır. Öğrencilerin sahip oldukları finansal davranışlarla finansal okuryazarlık arasında bulunan ilişkinin etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre finans ile ilgili ders alan öğrencilerin sahip olduğu finansal davranışların daha sağlıklı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuca ek olarak, dersi alan kişiler kendilerini daha fazla tasarruf odaklı olarak değerlendirmedikleri ve dersi almayanlara göre daha iyi mali davranışlara sahip görmedikleri sonucuna da ulaşılmıştır.

Robb ve Sharpe (2009) yılında üniversitede öğrenim gören öğrenciler üzerine gerçekleştirdikleri araştırmada kredi kartının doğru kullanımı ve finansal okuryazarlık arasında bulunan olası ilişkiyi ele almışlardır. Çalışma sonucunda finansal bilgi düzeyinin yüksekliği ile kredi kartı kullanımı ve borçlanma davranışlarının daha iyi olduğunu ortaya koymuştur.

Jorgensen ve Savla (2010) yılında yaptığı çalışma da ailelerin gençlerin finansal okuryazarlığı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda ailelerin öğrencilerin sahip oldukları finansal davranışlar üzerinde etkisinin bulunduğunu, fakat finansal bilgi seviyeleriyle ilgili belirli bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sabri ve diğerleri tarafından (2010) yılında yaptıkları çalışmada Malezya'daki üniversite öğrencileri arasında tasarruf davranışı ve finansal sorunların finansal okuryazarlıkla ilişkisini analiz etmişlerdir. Finansal açıdan okuryazarlık seviyeleri yüksek olan üniversite öğrencilerinin daha az finans kaynaklı sorun yaşadıkları ve tasarruf davranışı konusunda olumlu davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Angson ve Gyensare (2012) yılında Gana'da üniversite öğrencilerine yaptıkları araştırmada finansal okuryazarlığa etki eden faktörler belirlenmeye çalışılmışlardır. Araştırma sonuçları incelendiğinde finansal okuryazarlık üzerinde iş tecrübesi, yaş ve ebeveyn eğitiminin olumlu etki yaptığı fakat eğitim seviyesi iş yeri ve medyaya erişimin finansal okuryazarlığı etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Atkinson ve Messy (2012) yılında OECD Uluslararası Finans Eğitim Ağı tarafından 14 ülkede finansal okuryazarlık, tutum ve davranışlarını incelemiştir. Yapılan pilot çalışma sonucunda finansal okuryazarlık düzeyinin ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği, erkeklerin

kadınlara kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ve finansal bilginin artmasının davranışı olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Shambare ve Rugimbana (2012) yılında Güney Afrika'da yaptıkları çalışmada eğitilmiş olarak sınıflandırılacak olan üniversite öğrencileri arasında finansal okuryazarlığın düzeyini araştırmışlardır. Araştırma sonuçları incelendiğinde sonuçlar finansal okuryazarlığın orta seviyelerde olduğunu gösterse de; finansal okuryazarlık konusunda eğitilmiş olanlar arasında bile, temel finansal kavramları güçlendirmeye ihtiyaç duyduklarını gözlemlemişlerdir.

Bacova ve diğerleri (2013) yılında yaptıkları çalışma da Slovakya'daki üniversitelerde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini incelemişlerdir. Sonuçlar incelendiğinde kadınların erkeklere göre daha az finansal okuryazar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak iktisat öğrencilerinin finansal bilgi düzeylerinin diğer bölümlere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Hahn, Jang ve Park (2014) yılında yaptıkları çalışmada Kore'de lise öğrencilerinin sahip olduğu finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Çalışmada sosyoekonomik durum, ekonomik tutum ve finansal tutumun finansal okuryazarlık ve finansal davranış üzerindeki etkiler göz önüne alınmıştır. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde öğrencilerin hem ekonomik tutumlarının hem de finansal tutumlarının finansal okuryazarlıkları üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu gözlemlenmiştir. Ayrıca finansal eğitimlerin öğrencilerin ilerdeki yaşamları için tasarruf yapma gibi önemli finansal davranışlar edinmeleri üzerinde olumlu yönde bir etkiye sahip olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Connolly ve Nicol (2015) yılında ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve öğretmenlerin finansal okuryazarlık konularını öğretmeye yönelik tutum ve davranışları üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin büyük kısmının öğrencilerine finansal okuryazarlık ile ilgili bilgi vermek istedikleri ve bu konuda kendilerini geliştirebilme adına eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Finansal konuların sosyal bilgiler ve matematik derslerine entegre edilerek öğretmeye çalıştıklarını ders içerisinde yardımcı olması açısından tablet, kitap, makale, oyun ve videolardan faydalandıklarını söylemişlerdir. Çalışmada yer alan ortaokul öğrencileri de finansal konular hakkında anlayış geliştirdiklerini, ebeveynlerinden ve öğretmenlerinden aldıkları dersleri içselleştirdiklerini, tasarruf ve harcama davranışları oluşturmaya

başladıklarını, bazen de parayı uygun şekilde yönetme konusunda mücadele ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler özellikle finansal problem çözme ve uygulama alıştırmaları ile motive olmuş, öğretmenlerin ve eğitimcilerin eğitim ile kazandırmak istedikleri kazanımları yerine getirdikleri görülmüştür.

Jayaraman ve Jambunathan (2018) yılında yaptıkları çalışmada Hindistan’da lise öğrencileri arasındaki finansal okuryazarlık düzeyini incelemişlerdir. Sonuçlar incelendiğinde Hindistan'daki finansal okuryazarlık düzeylerinin gelişmiş ülkelerden daha düşük olduğu bulunmuştur. Gelişmiş ülkelerin bulgularına aykırı olarak kadınların finansal okuryazarlık düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ekonomi eğitimi ile ilgilenen öğrencilerin, daha yüksek finansal okuryazarlık seviyelerine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Sonuçlar, öğrencilerin, aritmetik hesaplama düzeyleri olmasına rağmen, bu bilgiyi finansal hesaplamalar yapmak için aktaramadıklarını göstermiştir. Ebeveyn katılımının da finansal okuryazarlık üzerinde önemli bir etkisi olduğu bulunmuştur. Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda finansal okuryazarlığın toplumsal ve makroekonomik etkilerinin anlaşılmasının düşük olduğunu ifade etmişlerdir.

Şekil 3. Dünya Genelindeki Finansal Okuryazarlık

Şekil 3’ te dünya genelindeki finansal okuryazarlık oranları gösterilmiştir. Şekil incelendiğinde ülkemizde ki finansal okuryazarlık oranının %24 civarında olduğu görülmektedir. Ülkenin parlak yarınlarına ulaşabilmesi için erken yaşta bireylerin finansal

anlamda bilinçlenmesi büyük önem taşımaktadır. Eğitim programları kapsamında gençleri paranın değeri ve önemi konusunda bilinçlendirmek, onlara tasarruf kavramını öğretebilmek toplumun geleceğe güvenle bakmasını sağlaması açısından oldukça önem taşımaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli ve uygulama aşamaları açıklanmıştır. Araştırmanın yöntemi, çalışma grubu, veri toplama araçları ve uygulama süreci ile veri analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel paradigmalardan deneysel yöntem ile yürütülmüştür. Deneysel yöntem ile kurgulanan mevcut araştırmada, ön test- son test kontrol gruplu yarı deneysel desen modeli kullanılmıştır. Deneysel araştırmalar araştırmacının oluşturduğu farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini ölçmeye ilişkin yapılan çalışmalardır (Büyüköztürk, vd., 2008). Bu modelde neden- sonuç ilişkisini belirlemek amacıyla araştırmacının kontrolü altında gözlemek istediği veri oluşturulur (Karasar,2008).

Okullarda sınıflar önceden belirli olduğu için, öğrencilerin deney ve kontrol gruplarına seçkisiz olarak atanmaları mümkün değildir. Bu nedenle eğitim araştırmalarında, yaygın olarak yarı deneysel desen tercih edilmektedir (Özmen,2014). Bu araştırmada da amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş bir okulda bulunan öğrencilerden seçkisiz atama yöntemiyle deney ve kontrol grubu şeklinde ikişer grup oluşturulmuş, seçilen iki gruba da çalışma öncesi ve sonrası aynı testler uygulanarak ölçümler yapılmıştır (Büyüköztürk, vd., 2008: 206). Deneysel desenin simgesel gösterimi aşağıdaki gibidir:

Tablo 1.

Deneysel Desenin Simgesel Şekli

GD	R	O1	X
O3			
GK	R	O2	
O4			

GD: Deney grubu

GK: Kontrol Grubu

R: Deneklerin atanma yöntemi

O1 ve O3: deney grubunun ön test ve son test ölçümlerini,

O2 ve O4 kontrol grubunun ön test ve son test ölçümlerini,

X: deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni

Araştırma kapsamında kullanılan ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel desen basamakları şu şekildedir:

- Araştırmacı ilk olarak kapsamlı bir literatür taraması ve uzman değerlendirmesi sonrası finansal okuryazarlık eğitimi programı geliştirmiştir.
- Araştırmacı geliştirmiş olduğu taslak finansal okuryazarlık eğitimi modelinin etkililiğini test etmek için çalışmanın uygulamaya başlamadan önce ve uygulama sonrasında kullanılmak üzere kullanacağı veri toplama araçlarını belirlemiştir.
- Finansal okuryazarlık konusunda öğrencilere kısa bir tanıtım gerçekleştirilmiştir.
- Deney ve kontrol gruplarında yer almak isteyen öğrenciler gönüllülük esasına dayanarak belirlenmiştir.
- Gönüllü öğrenciler arasından rastgele olarak 20 kişi deney grubuna 20 kişi kontrol grubuna seçilmiştir.
- Deney grubunda yer alacak olan öğrencilerin ailelerine etkinlik katılım izin formu iletilmiştir. Ailelerin onay vermesi doğrultusunda nihai deney grubu belirlenmiştir.
- Deney ve kontrol gruplarına ön test uygulaması yapılmıştır.
- Sekiz hafta boyunca araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan finansal okuryazarlık eğitimi deney grubuna uygulanmıştır.
- Deney ve kontrol gruplarına son test uygulaması yapılmıştır.

3.2 Çalışma Grubu

Çalışmanın örnekleme yöntemi amaçlı örnekleme ile belirlenmiş, çalışma grubuna erişimin yakın ve kolay olduğu durumlarda seçilen “uygun örnekleme” yönteminin özelliklerine sahiptir (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Araştırmanın çalışma grubu 2019-2020 eğitim öğretim yılında Sakarya ili, Serdivan ilçesinde bulunan bir Anadolu lisesinin öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma grubunun deney grubu 21, onontrol grubu 21 öğrenciden oluşmaktadır. Deney ve kontrol grubundaki katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2.

Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

			F	%
Cinsiyet	Deney	Kadın	14	66,7
		Erkek	7	33,3
	Kontrol	Kadın	12	57,1
		Erkek	9	42,9
Gelir Düzeyi	Deney	2325-4000	6	28,6
		4001-6000	8	38,1
		6001-8000	4	19,0
		8001 ve üzeri	3	14,3
	Kontrol	2325-4000	7	33,3
		4001-6000	7	33,3
		6001-8000	4	19,0
		8000 Ve Üzeri	3	14,3
Anne Eğitim Durumu	Deney	İlkokul	5	23,8
		Ortaokul	6	28,6
		Lise	8	38,1
		Lisans	2	9,5

	Kontrol	İlkokul	4	19,0
		Ortaokul	5	23,8
		Lise	8	38,1
		Lisans	4	19,0
Baba	Deney	İlkokul	2	9,5
Eğitim		Ortaokul	4	19,0
Durumu		Lise	12	57,1
		Lisans	2	9,5
		Lisansüstü	1	4,8
	Kontrol	İlkokul	2	9,5
		Ortaokul	5	23,8
		Lise	6	28,6
		Lisans	7	33,3
		Lisansüstü	1	4,8

Tablo 2’de deney ve kontrol grubuna ait öğrencilerin demografik dağılımlarına yer verilmiştir.

Cinsiyet ile ilgili dağılım incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin %66,7’sinin (n=14) kadın; %33,8’inin (n=7) erkek, kontrol grubundaki öğrencilerin %57,1’inin (n=12) kadın; %42,9’unun (n=9) ise erkek olduğu tespit edilmiştir.

Toplam aylık gelir durumları incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin %28,6’sının (n=6) 2325-4000 tl arası; %38,1’inin (n=8) 4001-6000 tl arası; %19,0’ı (n=4) 6001-8000 tl ve %14,3’ünün (n=3) 8001 tl ve üzeri aile aylık gelire sahip iken, kontrol grubu öğrencilerinin %33,3’ünün (n=7) 2325-4000 tl arası; %33,8’inin (n=7) 4001-6000 tl arası; %19,0’ı (n=4) 6001-8000 tl ve %14,3’ünün (n=3) 8001 tl ve üzeri aile aylık gelire sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anne eğitim durumları incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin anne eğitim durumları %23,8'i (n=5) ilkokul; %28,6'sının (n=6) ortaokul; %38,1'i (n=8) lise ve %9,5'inin (n=2) lisans düzeyinde eğitim seviyesine sahip iken, kontrol grubu öğrencilerinin anne eğitim durumlarının %19,0'ının (n=4) ilkokul; %23,8'inin (n=5) ortaokul; %38,1'i (n=8) lise ve %19,0'ının (n=4) lisans düzeyinde eğitim seviyesine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Baba eğitim durumları incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin baba eğitim durumları %9,5'i (n=2) ilkokul; %19,0'ının (n=4) ortaokul; %57,1'inin (n=12) lise; %9,5'inin (n=2) lisans ve %4,8'inin (n=1) lisansüstü düzeyinde iken, kontrol grubu öğrencilerinin baba eğitim durumları %9,5'i (n=2) ilkokul; %23,8'inin (n=5) ortaokul; %28,6'sının (n=6) lise; %33,3'ünün (n=7) lisans ve %4,8'inin (n=1) lisansüstü düzeyinde eğitim seviyesine sahip oldukları tespit edilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ve Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Form araştırmaya katılan öğrencilerin özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Form katılımcıların cinsiyet, ailelerin toplam aylık gelir miktarı, anne ve babanın eğitim düzeyi ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

3.3.2 Finansal Okuryazarlıkla İlgili Tutum ve Davranış Ölçeği

Araştırma kapsamında gerçekleştirilecek uygulama süreçlerinin deney ve kontrol gruplarına olan etkilerinin ortaya koyabilmek için Sarıgül (2015)'ün geliştirdiği ve önceden geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmış olduğu kısa adı FOTDÖ olan Finansal Okur yazarlık Tutum ve Davranış ölçeği esas alınmıştır. Ölçeğin kullanılması için elektronik posta ile geliştiriciden izin alınmıştır. Araştırma içerisinde kullanılan ölçek ve alınan izin EK 1 ve EK 2'de sunulmuştur. 14 maddeden meydana gelen ve beşli likert tipi olan bu ölçek ile kişilerin harcama ve tasarruf eğilimlerine ilişkin finansal tutumlarını ve davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Ölçeğin güvenilirliği hesaplamak için iç tutarlılık analizi yapılmıştır. Toplam 14 maddeden ve 4 faktörden (harcama, tutum, algı, ilgi) oluşan ölçeğin bir bütün olarak ve faktörlere

göre güvenilirlik analizleri Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Sarıgül,2015). Tablo 3 bu değerleri göstermektedir.

Tablo 3.

Ölçeğin Geneli ve Faktörlere Ait Güvenirlik Değerleri (Cronbach Alfa)

Faktörler	Madde Sayısı	Cronbach alfa
Harcama	4	0,78
Tutum	4	0,76
Algı	3	0,78
İlgi	3	0,77
FOTDÖ	14	0,72

Tablo 3 incelendiğinde çalışmada elde edilen Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı hem boyutlar açısından hem de ölçeğin geneli bakımından kabul edilir seviyede olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada elde edilen güvenilirlik değeri ise ölçeğin boyutları için 0,76 ile 0,80 arasında, tamamı için ise 0,82 değerindedir.

3.4 Veri Toplama Süreci

Araştırmaya ilişkin uygulama ve veri toplama süreci 8 hafta sürmüştür. 1. hafta “Finansal Kelimelerle Drama Oyunu”, 2.hafta “Hayatımın Bütçesi”, 3. Hafta “Hedeflerime Giderken Etkinliği”, 4. Hafta “10 Saniye Oyunu”, 5. Hafta “Borçtan Nasıl Kurtulunur”, 6. Hafta “Biriktiriyorum, Harcıyorum, Paylaşıyorum Etkinliği”, 7. Hafta “Yatırım Yapıyorum Paramı Değerlendiriyorum”, 8.hafta “Hayatımda Daha Rasyonel Karar Alıyorum” adlı etkinlikler uygulanmıştır. Tablo 4’te uygulama sürecinde yapılan etkinliklere ait temel bilgiler yer almaktadır.

Tablo 4.

Etkinlik Uygulama ve Veri Toplama Süreci

Hafta	Etkinlik Adı	Kullanılan Araçlar	Süreç
1.Hafta	Finansal Kelimelerle Kelime Oyunu	“Finansal Okuryazarlık Nedir?” Sunusu, Finansal Kelimelerin Bulunduğu Kartlar	Öğrencilerin öğrenmiş oldukları finansal kelimeler ile drama tekniği kullanılarak pazarda, bankada gerçekleşen bir oyun tasarımları istenir. Burada ki amaç öğrencilerin öğrenmiş oldukları kelimeleri yerinde ve doğru kullanıp kullanmadıklarını tespit etmektir.
2.Hafta	Hayatımın Bütçesi Etkinliği	“Bütçe” Başlıklı Sunu Bütçe Etkinliği	Bütçe yapmanın önemi vurgulanır. Bütçe yaparken dikkat edilmesi gereken noktalar, gelir gider dengesinin nasıl olması gerektiğinin öğretilmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerden bütçelerini hazırlamaları

			istenmiştir.
3.Hafta	Hedeflerime Giderken Etkinliği	“Hedeflerim” Başlıklı Sunu Hedeflerim Etkinliği	Hedeflere ulaşmada finansal planlamanın önemine vurgu yapılması hedeflenmiştir. Hayal ve hedef arasındaki farkın ne olduğu öğretilmiştir uzun ve kısa vadeli hedeflerin ayrımının öğretilmesi amaçlanmıştır.
4.Hafta	10 Saniye Oyunu	“Harcamalarım” Başlıklı Sunu Harcama Etkinliği Aynı renkte 2 Gömlek	Harcamalar kısının finansal okuryazarlıkta en esnek kısım olduğu vurgulanır. İstek ve ihtiyaçların ayırt edilmesi gerektiği harcamaların kontrol edilmesinin gerekliliği öğretilmiştir. Harcama kararlarında 10 saniye kuralını uygulamaları oyun ile pekiştirilmiştir.
5.Hafta	Borçtan	“Borçlarım”	Amaçlı ve amaçsız

	Nasıl Kurtulurum?	Başlıklı Sunu Örnek Olay	borç arasındaki farkın ne olduğu öğretilmiştir. Kredi kartını nasıl kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.
6.Hafta	Biriktiriyorum Harcıyorum Paylaşıyorum	“Tasarruflarım” Başlıklı Sunu Etkinlik Kâğıdı	Tasarruf yapmanın önemine değinilmiştir. Sadece kazancımızı artırmak yoluyla değil bununla birlikte kişisel harcamalarımızı kontrol altına alarak tasarruf yapabileceğimiz vurgulanmıştır.
7.Hafta	Yatırım Yapıyorum Paramı Değerlendiriyorum	“Yatırım Başlıklı Sunu Örnek Olay	Yatırım kararı alırken nelere dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Örnek olay ile yatırım araçlar seçimleri değerlendirilmiştir.
8.Hafta	Hayatımda Daha Rasyonel Karar	“Finansal Karar Verme” Başlıklı	Satın alma kararının finansal seçimlerimize olan

Alıyorum

Sunu

Etkinlik Kâğıdı

etkisi üzerinde
durulmuştur. Fırsat
maliyetinin önemi
vurgulanmıştır.

Program detayları EK 3 ve EK 4' te sunulmuştur.

3.5 Verilerin Analizi

Deneysel yöntem aracılığı ile yürütülen bu çalışmada deney ve kontrol grupları arasındaki fark, fark testleri ile incelenmiştir. Çalışma verilerin normal olup olmadığı incelenmiş ve buna göre parametrik ya da nonparametrik testler ile devam edilme kararına varılmıştır. Yapılan normallik analizleri sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Normallik Test Sonuçları

Değişkenler	N	Çarpıklık	Basıklık	$\bar{X} \pm SS$
Finansal Okuryazarlık Ölçeği-Ön Test	42	1,149	1,229	39,19±5,37
Finansal Okuryazarlık Ölçeği-Son Test	42	-,030	-1,829	49,04±12,58

Tablo 5' incelendiğinde, finansal okuryazarlık ölçeği için çarpıklık ve basıklıkla ilgili değerlerinin- 2 ile + 2 arasında değiştiği görülmüştür. Elde edilen bu aralık değerlerin normal dağılımla uyumlu olduğu söylenebilir (George ve Mallery,2001). Ek olarak,

araştırmada finansal okuryazarlık ölçeği ortalama puanının için ön testte $39,19 \pm 5,37$ son testte ise $49,04 \pm 12,58$ olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan Shapiro Wilk testinde istatistik değeri ön test için $0,969$ ($n=42$ $p>0,05$); son test için ise $0,958$ ($n=42$ $p>0,05$) bulunmuştur. Literatürde yer alan bu veriden yola çıkarak eldeki verilerin normal şekilde dağıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, yapılan analizlerde parametrik testler uygulanmıştır. Bu doğrultuda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön test puanlarının karşılaştırılmasında, deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test puanlarının karşılaştırılmasında, deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test-ön test puan farklarının karşılaştırılmasında “bağımsız gruplar t-testi”, deney grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının karşılaştırılmasında, kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının karşılaştırılmasında “bağımlı gruplar t-testi” uygulanmıştır.

Araştırma verilerinin analizinde IBM SPSS 21 paket programı kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmacıların katılımıyla elde edilen ölçek verilerinin istatistiksel analizlerin ayrıntılı olarak sonuçlarına ve yorumlarına yer verilmiştir.

4.1 Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Bu çalışmanın birinci alt problemi “Finansal okuryazarlık düzeylerinde kontrol grubuna ait ön test ile son test sonuçları birbirinden farklı mıdır?” şeklindedir. Bu probleme ait bulgular tablo 6 ‘da yer almaktadır.

Tablo 6.

Kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının karşılaştırma sonuçları

		N	X	Ss	Sd	T	P
Harcama	Ön test	21,00	10,38	2,01	20	-,69	,49
	Son test	21,00	10,67	2,59			
Tutum	Ön test	21,00	12,76	2,12	20	-,14	,88
	Son test	21,00	12,81	2,56			
Algı	Ön test	21,00	7,24	2,59	20	-1,97	,06
	Son test	21,00	7,81	2,64			
İlgi	Ön test	21,00	8,14	1,28	20	-,52	,60
	Son test	21,00	8,33	1,96			
Toplam Puan	Ön test	21,00	38,52	6,33	20	-1,39	,17
	Son test	21,00	39,62	8,52			

Tablo 6’da kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının karşılaştırılmasında kullanılan “bağımlı gruplar t-testi” sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonucunda kontrol grubunun finansal okuryazarlık; harcama, tutum, algı, ilgi ve toplam ön test- son test puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulanmadığı kontrol grubunun son testte harcama alt boyutuna ait puan ortalaması ($X=10,67$), ön testte harcama alt boyutuna ait puan ortalamasından ($X=10,38$) daha yüksek bulunmuştur. Ancak analiz sonucunda kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son harcama alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulanmadığı kontrol grubunun son testte tutum alt boyutuna ait puan ortalaması ($X=12,81$), ön testte tutum alt boyutuna ait puan ortalamasından ($X=12,76$) daha yüksek bulunmuştur. Ancak analiz sonucunda kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son tutum alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulanmadığı kontrol grubunun son testte algı alt boyutuna ait puan ortalaması ($X=7,81$), ön testte algı alt boyutuna ait puan ortalamasından ($X=7,24$) daha yüksek bulunmuştur. Ancak analiz sonucunda kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son algı alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulanmadığı kontrol grubunun son testte ilgi alt boyutuna ait puan ortalaması ($X=8,33$), ön testte ilgi alt boyutuna ait puan ortalamasından ($X=8,14$) daha yüksek bulunmuştur. Ancak analiz sonucunda kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son ilgi alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulanmadığı kontrol grubunun son test toplam puan ortalaması ($X=39,62$), ön test toplam puan ortalamasından ($X=38,52$) daha yüksek bulunmuştur. Ancak analiz sonucunda kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$).

4.2 İkinci Probleme Ait Bulgular

Bu çalışmanın ikinci alt problemi “Finansal okuryazarlık düzeylerinde deney grubuna ait ön test ile son test sonuçları birbirinden farklı mıdır?” şeklindedir. Bu probleme ait bulgular tablo 7 ‘de yer almaktadır.

Tablo 7.

Deney grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının karşılaştırma sonuçları

		N	X	Ss	Sd	T	P
Harcama	Ön test	21,00	11,14	1,93	20	-8,77	,00
	Son test	21,00	15,81	2,58			
Tutum	Ön test	21,00	11,86	1,24	20	-11,50	,00
	Son test	21,00	17,33	2,15			
Algı	Ön test	21,00	8,05	1,75	20	-12,06	,00
	Son test	21,00	13,81	2,16			
İlgi	Ön test	21,00	8,81	1,78	20	-5,66	,00
	Son test	21,00	11,52	2,06			
Toplam Puan	Ön test	21,00	39,86	4,27	20	-11,43	,00
	Son test	21,00	58,48	8,05			

Tablo 7’ de deney grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının karşılaştırılmasında kullanılan “bağımlı gruplar t-testi” sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonucunda deney grubunun finansal okuryazarlık; harcama, tutum, algı, ilgi ve toplam ön test-son test puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulandığı deney grubunun son testte harcama alt boyutuna ait puan ortalaması ($X=15,81$), ön testte harcama alt boyutuna ait puan ortalamasından ($X=11,14$) daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da analiz sonucunda deney grubunun finansal okuryazarlık ön test-son testte harcama alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulandığı deney grubunun son testte tutum alt boyutuna ait puan ortalaması ($X=17,33$), ön testte tutum alt boyutuna ait puan ortalamasından ($X=11,86$) daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da analiz

sonucunda deney grubunun finansal okuryazarlık ön test-son testte tutum alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulandığı deney grubunun son testte algı alt boyutuna ait puan ortalaması ($X=13,81$), ön testte algı alt boyutuna ait puan ortalamasından ($X=8,05$) daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da analiz sonucunda deney grubunun finansal okuryazarlık ön test-son testte algı alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulandığı deney grubunun son testte ilgi alt boyutuna ait puan ortalaması ($X=11,52$), ön testte ilgi alt boyutuna ait puan ortalamasından ($X=8,81$) daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da analiz sonucunda deney grubunun finansal okuryazarlık ön test-son testte ilgi alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hazırlanan programın uygulandığı deney grubunun son test toplam puan ortalaması ($X=58,48$), ön test toplam puan ortalamasından ($X=39,86$) daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da analiz sonucunda deney grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Son test puanının yüksek çıkması uygulanan programın etkili olduğunu göstermiştir.

4.3 Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Bu çalışmanın üçüncü alt problemi “Finansal okuryazarlık düzeylerinde deney ve kontrol gruplarının ön teste ilişkin sonuçları birbirinden farklı mıdır?” şeklindedir. Bu probleme ait bulgular tablo 8 ‘de yer almaktadır.

Tablo 8.

Deney-Kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön test puanlarının karşılaştırma sonuçları

Ön Test	Gruplar	N	X	Ss	Sd	T	P
Harcama	Deney	21	11,14	1,93	40	1,25	,21
	Kontrol	21	10,38	2,01			
Tutum	Deney	21	11,86	1,24	40	-1,69	,09
	Kontrol	21	12,76	2,12			

Algı	Deney	21	8,05	1,75	40	1,18	,24
	Kontrol	21	7,24	2,59			
İlgi	Deney	21	8,81	1,78	40	1,39	,17
	Kontrol	21	8,14	1,28			
Toplam Puan	Deney	21	39,86	4,27	40	,80	,42
	Kontrol	21	38,52	6,33			

Tablo 8’de deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön test puanlarının karşılaştırılmasında kullanılan “bağımsız gruplar t-testi” sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık; harcama, tutum, algı, ilgi ve toplam ön test puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Deney grubu öğrencilerinin ölçülen uygulama öncesi, harcama alt boyutuna ait puanlarının ortalaması; ($X=11,14$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=10,38$) göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön testte harcama alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Deney grubu öğrencilerinin ölçülen uygulama öncesi, tutum alt boyutuna ait puanlarının ortalaması; ($X=11,86$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=12,76$) göre daha düşük bulunmuştur. Ancak, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön testte tutum alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Deney grubu öğrencilerinin ölçülen uygulama öncesi, algı alt boyutuna ait puanlarının ortalaması; ($X=8,05$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=7,24$) göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön testte algı alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Deney grubu öğrencilerinin ölçülen uygulama öncesi, ilgi alt boyutuna ait puanlarının ortalaması; ($X=8,81$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=8,14$) göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön testte ilgi alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Deney grubu öğrencilerinin ölçülen uygulama öncesi, toplam puanlarının ortalaması; ($X=39,86$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=38,52$) göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık ön

test puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$). Bu durum deney ve kontrol grupları arasında uygulama öncesinde finansal okuryazarlık açısından fark olmadığını göstermektedir.

4.4 Dördüncü Probleme Ait Bulgular

Bu çalışmanın dördüncü alt problemi “Finansal okuryazarlık düzeylerinde deney ve kontrol gruplarının son teste ilişkin sonuçları birbirinden farklı mıdır?” şeklindedir. Bu probleme ait bulgular tablo 9 ‘da yer almaktadır.

Tablo 9.

Deney-Kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test puanlarının karşılaştırma sonuçları

Son test	Gruplar	N	X	Ss	Sd	T	P
Harcama	Deney	21	15,81	2,58	40	6,43	,00
	Kontrol	21	10,67	2,59			
Tutum	Deney	21	17,33	2,15	40	6,19	,00
	Kontrol	21	12,81	2,56			
Algı	Deney	21	13,81	2,16	40	8,06	,00
	Kontrol	21	7,81	2,64			
İlgi	Deney	21	11,52	2,06	40	5,13	,00
	Kontrol	21	8,33	1,96			
Toplam	Deney	21	58,48	8,05	40	7,36	,00
	Kontrol	21	39,62	8,52			

Tablo 9’da deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test puanlarının karşılaştırılmasında kullanılan “bağımsız gruplar t-testi” sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz

sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık; harcama, tutum, algı, ilgi ve toplam son test puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Deney grubu öğrencilerinin, ölçülen uygulama sonrası harcama alt boyutuna ait puanlarının ortalaması; ($X=15,81$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=10,67$) göre daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak ta, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son testte harcama alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Deney grubu öğrencilerinin, ölçülen uygulama sonrası tutum alt boyutuna ait puanlarının ortalaması; ($X=17,33$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=12,81$) göre daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak ta, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son testte tutum alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Deney grubu öğrencilerinin, ölçülen uygulama sonrası algı alt boyutuna ait puanlarının ortalaması; ($X=13,81$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=7,81$) göre daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak ta, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son testte algı alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Deney grubu öğrencilerinin, ölçülen uygulama sonrası ilgi alt boyutuna ait puanlarının ortalaması; ($X=11,52$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=8,33$) göre daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak ta, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son testte ilgi alt boyutuna ait puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Deney grubu öğrencilerinin, ölçülen uygulama sonrası toplam puanlarının ortalaması; ($X=58,48$), kontrol grubu öğrencilerine ($X=39,62$) göre daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak ta, analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Analiz sonucunda uygulama sonrası çıkan sonuç deney grubu lehine olmuştur.

4.5 Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Bu çalışmanın beşinci alt problemi “Finansal okuryazarlık düzeylerinde deney ve kontrol gruplarının son test ön test puan farkları birbirinden farklı mıdır?” şeklindedir. Bu probleme ait bulgular tablo 10 ‘da yer almaktadır.

Tablo 10.

Deney-Kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test-ön test puan farklarına ilişkin karşılaştırma sonuçları

Son-ön test fark puanı	Gruplar	N	X	Ss	Sd	T	P
Harcama	Deney	21	4,67	2,44	40	6,53	,00
	Kontrol	21	,29	1,87			
Tutum	Deney	21	5,48	2,18	40	9,33	,00
	Kontrol	21	,05	1,53			
Algı	Deney	21	5,76	2,19	40	9,29	,00
	Kontrol	21	,57	1,33			
İlgi	Deney	21	2,71	2,19	40	4,20	,00
	Kontrol	21	,19	1,66			
Toplam Puan	Deney	21	18,62	7,46	40	9,69	,00
	Kontrol	21	1,10	3,60			

Tablo 10’ da deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test-ön test puan farklarının karşılaştırılmasında kullanılan “bağımsız gruplar t-testi” sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonucunda deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık; harcama, tutum, ilgi, algı ve toplam son test-ön test puan farklarının anlamlı şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<.05$). Tüm alt boyutlarda ve toplamda deney grubu lehine olan bu fark programın işe yarar olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, Sakarya'nın Serdivan ilçesinde öğrenim gören 42 lise öğrencisinin finansal okuryazarlıklarının geliştirilmesi amacıyla hazırlanmış olan program ile öğrencilerin finansal davranışlar ve tutumlar üzerinde oluşturduğu etkiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında bir model önerisi ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu bölümde ise, araştırmada elde edilen bulgulardan varılan sonuçların araştırmada yer alan alt problemler ve literatür taramasında elde edilen bulgular bağlamında tartışılması ve bunlarla ilgili bir sonuç elde edilmesi için yorumlar getirilmiştir. Aynı zamanda araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma kapsamında finansal okuryazarlık içeriğinden bağımsız olan kontrol grubu öğrencilerinin ortalama puanları deneysel uygulama öncesi ortalaması ($X=39,62$), ön test toplam puan ortalamasından ($X=38,52$) daha yüksek bulunmuştur. Ancak analiz sonucunda kontrol grubunun finansal okuryazarlık ön test-son test puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Diğer yandan finansal okuryazarlık programının uygulandığı öğrencilerin deneysel uygulama öncesi ortalama puanları $\bar{X}=39,86$ iken, deneysel uygulama sonrası $\bar{X}=58,48$ 'e yükselmiştir. İstatistiksel olarak, analiz sonucunda deney grubunun finansal okuryazarlık ön test- son test puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Çalışmanın sağlaması niteliğinde olan deney-kontrol gruplarının finansal okuryazarlık son test-ön test puan farklarının karşılaştırılmasında da finansal okuryazarlığa ait tüm alt boyutların ve toplam son test-ön test puan farklarının anlamlı şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında uygulanan finansal okuryazarlık programı, öğrenci adaylarında gözlemlenen finansal tutumlarda ve davranışlarda istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif yönde bir etkiye neden olmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilere erken yaşlarda finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik programın uygulanması, öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarının iyileşmesinde oldukça etkili bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

2014 yılı OECD raporuna göre finansal okuryazarlık becerisi “Kısa adı PISA (Programme for International Student Assessment- Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) olan program tarafından erken dönemde elde edilmesi gerekli olan temel ve yaşamsal bir beceri olarak kabul edilmiştir (OECD,2014). Finansal okuryazarlığın temel bir yaşam becerisi olarak kabul edilmesinden dolayı OECD ve buna bağlı pek çok ülkede finansal okuryazarlık önemsenen bir konudur. Bu kapsamda farklı ülkelerde uygulanmak üzere bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için araç geliştirmiştir (Gökmen,2012).

Ayrıca, gençlerin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye yönelik ilk uluslararası girişim, 15 yaşındaki gençlerin finansal okuryazarlıklarını ölçmek üzere Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı PISA (Programme for International Student Assessment), ile ortaya konulmuştur (Gökmen,2012).

Temel yaşam becerisi olarak kabul edilen finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik bu araştırma da uygulanan program neticesinde öğrencilerin tutum ve davranışlarında iyileşme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuç literatürdeki benzer çalışmaların sonuçları ile de desteklenmektedir. Marilyn Kourilsky (1987) tarafından yapılan araştırmada; “uygun usuller ve ekipmanlarla çalışılırsa her düzeydeki öğrencinin finans konularını rahatlıkla öğrenebileceği” bulgusuna ulaşmıştır. (Akt: Akhan, 2010).

Schug ve Birkey (1985) yılında araştırmalarında geliştirdikleri programla öğrencilerin bazı temel finans kavramlarını öğrenmedeki etkilerine bakmışlar ve sonuçlar programın etkili olduğu yönünde çıkmıştır (Schug, Birkey, 1985).

Benzer şekilde Schug ve Hagedorn (2005) yılında belirli müfredat materyalleri kullandıktan sonraki öğrenci performansları hakkındaki çalışmalarında öğrencilerin harcama, tasarruf yapma ve yatırım yapma konusundaki tutumları ve bilgileri üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Schug, Hagedorn, 2005).

Shaver ve Sensh, (2001) geliştirdikleri ekonomi programı ile ilköğretim öğrencilerinin bilgilerini arttırmak için deneysel çalışma yapmışlardır. Araştırmacılar deney gruplarının araştırma sonuçlarının büyük oranda bir fark ortaya koyduğu sonucuna ulaşmışlardır. (Akt: Hawthorne, Rodgers & Wheeler, 2003: 18).

Danes ve diğerleri lise öğrencileri için tasarlamış oldukları finansal okuryazarlık müfredatının finansal bilgi, davranış ve öz yeterlilik açısından öğrencilere olan katkısını incelemişlerdir. Planlanan müfredatın hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından

finans eğitiminin sonucunda finans ile ilgili bilgilerini, davranışlarını ve tutumlarını olumlu olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Danes ve diğ, 1999).

Varceo ve diğerleri benzer şekilde lise öğrencileri için finansal okuryazarlık ile ilgili derslerin müfredata eklenmesi ile öğrencilerin finansal okuryazarlık tutumlarını incelediklerinde finansal okuryazarlık müfredatının kullanılması ile lise öğrencilerinin finansal okuryazarlığını geliştirdiğini, finansal tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkilediğini gözlemlenmiştir (Varceo ve diğ, 2005).

Mandell ve Klein finans eğitimini tamamlamış lise öğrencilerinin finansal davranışlarının bu dersi almayanlara göre daha iyi olduğu tespit etmişlerdir (Mandell ve Klein, 2009).

Ülkemizde finansal okuryazarlıkla ilgili Akhan (2010) yılında yaptığı çalışmada deneysel model ile finansal okuryazarlık programının öğrencileri üzerinde etkisini incelemiştir. Programın etkili olduğu öğrencilerin finansal okuryazarlık konusunda istekli oldukları sonucuna ulaşmıştır (Akhan,2010). Mevcut çalışma farklı yaş düzeyi için geliştirilmiş bir program olsa da finansal okuryazarlık programının her yaş grubundan bireyi etkilediği sonucuna ulaşılır. Adalar (2019) doktora tezi kapsamında finansal okuryazarlık ve öğretim modellemesi çalışmıştır. Para yönetimi, tasarruf, harcama, yatırım gibi finansal okuryazarlık içeriğine yönelik günlük hayat deneyimlerine yer verilen programın etkili olduğu sonucuna varmıştır. Program modellemesinde kullanılan etkinliklerin günlük hayat ile ilişkilendirildiğinde işlevselliğinin artması sonucu çalışmamızı destekler niteliktedir.

Tüm bu yapılan çalışmalar araştırmada ulaşılan sonucu destekler niteliktedir. Deney grubu ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin tutumları ve davranışları arasındaki farkın belirgin olması, finansal okuryazarlık eğitim programının önem verilmesi gereken bir olgu olduğunu göstermektedir. Finansal okuryazarlığa ilişkin bilgilerin okul içeriğine entegre edilmesi gerekmektedir.

Bu hususta finansal konularda sorumluluklarının farkında bilinçli etkili bireyler yetiştirmek ülke geleceği açısından oldukça önemli olduğu düşünülürse, öğrencilerimizi etkili şekilde gerçek hayata hazırlamak göz ardı edilmemesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğrencilere finansal konuları aktarırken, yaşamları içindeki önemini onlara göstererek öğretmek ilgi çekici olmuş, bu da öğrenmeyi kolaylaştırmıştır. Etkinliklerin günlük hayatta kullanılmasının sağlanması ve eldeki bilgilerin daha kalıcı hale gelmesini sağlaması noktasında uyguladığımız finansal okuryazarlık programının etkililiği oldukça açıktır.

Sonuç olarak, finansal okuryazarlık toplumdaki her grubu yakından ilgilendiren bir durum haline gelmesinin yanı sıra, gençlerin finans konuları ile ilgili bilinçlendirilmesi ayrı bir önem ifade etmektedir. Genç bireylerin, üniversite ya da iş yaşamına atılmadan önce finansal konularda bazı bilgilere sahip olunması, finansal açıdan gelecek planlarının yapılması açısından sağlam temellerin atılmasına yardımcı olacaktır. Atılacak olan bu sağlam temelin bireysel finansal yönetiminin verimli olarak gerçekleştirilmesi bireylerin olduğu kadar toplumların ve ülkelerin de finansal olarak refahının artması için oldukça önemli bir husustur. Temel olarak finansal kavramlara hâkim, finansal olarak okuryazarlık düzeyleri sürekli artış gösteren bireyler toplumda finansal refahın sağlanmasında kilit noktada yer almaktadırlar.

5.2 Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara bağlı olarak hem diğer araştırmalara hem de gelecekte bu konu ile ilgili yapılacak olan çalışmalara ışık tutması adına aşağıdaki önerilerin getirilmesi uygun görülmüştür

5.2.1 Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler

Konu ile ilgili literatür ele alındığında finansal okuryazarlıkla ilgili değişik alanlar içinde gerçekleştirilmiş sınırlı çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu araştırmayla finansal okur yazarlık uygulamalarının etkileri ve işlevsellikleri belirlenerek finansal okuryazarlık ile ilgili öğretim süreçleri bağlamında bir modelleme önerisinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Ülkelerin, toplumların ve kişilerin refah düzeylerinin yükseltilmesi açısından doğrudan ve önemli bir etkiye sahip olan finansal farkındalık düzeyinin yükseltilmesine yönelik olarak araştırmada ortaya konulan veriler ışığında;

- Öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini artırmak amacıyla eğitim kurumlarında, finansal okuryazarlıkla ilgili olarak içerik düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi,
- Tüm eğitim kademelerinde ve ilgili dersin öğretim programlarına öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarını geliştirecek hedeflerin eklenmesi
- Finansal okuryazarlık konularının öğretimine konusunda etkinliklerin ve uygulama örneklerinin artırılması
- Tüm yaş gruplarına yönelik finansal okuryazarlık eğitimlerini daha eğlenceli hale getirerek farklı oyunlar geliştirilmesi

- Lise ders içeriği kapsamında seçmeli finansal okuryazarlık dersinin olması ve öğrencilere konunun öneminin aktarılması
- Ülke genelinde kültüre uyumlu bir şekilde hazırlanmış finansal okuryazarlık eğitim programının daha yaygın hale getirilmesi önerilmektedir.

5.2.2 Gelecek araştırmalarla ilgili ortaya konulan öneriler

- Gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik farklı kademelerde erken çocukluk döneminden başlatılarak eğitimin uygulanması
- Araştırmanın daha kapsamlı sonuçlara ulaşabilmesi için karma model çalışılması
- Çalışmanın daha geniş bir evrene hitap etmesi için, farklı örneklerde uygulanarak daha fazla sayıda öğrenciye ulaşılması önerilmektedir

KAYNAKLAR

- Americans for Consumer Education and Competition. (2001). *Nation's high school seniors fail at finance fundamentals*. Erişim Adresi: www.acecusa.org/releases/010315.asp.
- Adalar, H. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Finansal Okuryazarlık ve Öğretimi: Bir Model Önerisi*. (Doktora Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir. (Tez No:537370).
- Ağırman, E., Akyol, Ş., (2019). *Finansal Okuryazarlık İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Bursa: Ekin.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013), *Aile Eğitim Programı, Program Kitabı*, İstanbul. Erişim Adresi: <http://www.aep.gov.tr/wp-content/uploads/2012/10/aep-program.pdf>.
- Akhan N. E. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrencilerinde Ekonomi Okuryazarlığının Durumu ve Geliştirilmesi*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir. (Tez No:279671).
- Altıntaş, K. M. (2009). Belirlenmiş katkı esaslı emeklilik planlarında finansal eğitimin önemi: katılımcıların finansal okuryazarlığı çerçevesinde alternatif bir yatırım eğitimi modeli. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9),151-176. Erişim adresi: <http://194.27.40.129/index.php/zkesbe/article/view/194>.
- Altun, A. (2005) *Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar*. Ankara: Anı
- Angela, A., Andrew, M. Joanne, K., (2009), *Defining and Measuring Financial Literacy, RAND Labor and Population. Working Paper, WR708*. Erişim Adresi: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/working_papers/2009/RAND_WR708.pdf.
- Ansong, A. ve Gyensare, M. A. (2012). Determinant of University Working Students' Financial Literacy at The University of Cape Coast, Ghana. *International Journal Of Business And Management*, 7(9), 126-133. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877705814019419>.
- ANZ (with Social Research Centre) (2008) *ANZ Survey of Adult Financial Literacy in Australia*. Melbourne. Erişim Adresi: http://www.anz.com/Documents/AU/Aboutanz/AN_5654_Adult_Fin_Lit_Report_08_Web_Report_full.pdf.

- ASIC (Australian Securities and Investments Commission) (2003), “*Financial Literacy in Schools: ASIC Discussion Paper*” Australian Securities and Investments Commission, Melbourne. Erişim Adresi: <https://download.asic.gov.au/media/1924489/what-do-you-want-to-do-with-fin-lit-schools-dp.pdf>.
- Aşçı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt 7, No. 17, 9-26. Erişim Adresi: <https://ded.dem.org.tr/tr/makale/kisisel-ve-sosyal-bir-deger-olarak-okuryazarlik>.
- Atkinson, A. ve Messy, F. (2012) Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 15, OECD Publishing. Erişim Adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9csfs90fr4-en.
- Atkinson, A., McKay, S., Collard, S., & Kempson, E. (2010). Levels of Financial Capability in The UK. *Public Money and Management*. 27:1, 29-36
- Bacova M., Conkova M. ve Bricova Z. (2013). Financial Literacy of Students in Slovak Republic. *The 7th International Days Of Statistics And Economics*, 19(21), 51-60. Erişim adresi: <https://msed.vse.cz/files/2013/177-Bacova-Monika-paper.pdf>.
- Bayram, S.S. (2010). *Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 258096).
- Bayram, S. Seçil (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama” *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 2 (2), 105-135.
- Bernheim, D. B., Daniel, M. G. ve Dean M. M. (July, 1997). *Education and saving: The long-term effects of high school financial curriculum mandates*. Nber (National Bureau Of Economic Research), (3)80, 435-465. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0047272700001201>.
- Bowen, Cathy F. (2002). Financial Knowledge og Teens and Their Parents. *Financial Counseling and Planning*, 13 (2), 93-102.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Capuano, A. ve Ramsay, I. (2011). *What causes suboptimal financial behaviour? An exploration of financial literacy, social influences and behavioural economics*. An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics Australia: U of Melbourne Legal Studies Research Paper.
- Chen, H. & Volpe, R.P. (1998). An Ananlysis of Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Review*, 7 (2),107-128.
- Chen, H., Volpe, R. P. (2002). Gender differences in personal financial literacy among college students. *Financial Services Review*, 11(3), 289-307. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/285358406_Gender_Differences_in_Personal_Financial_Literacy_Among_College_Students.
- Connolly M. & Nicol C. (2015). *Students and financial literacy: what do middle school students know? What do teachers want*. Proceedings of PME 39, 2, 177-184.
- Cude, B.J., Lawrence, F.C., Lyons, A.C., Metzger, K., LeJeune, E., Marks, L., Machtmes, K. (2006). College students and financial illiteracy: What they know and what we need to learn. *Proceedings of the Eastern Family Economics and Resource Management Association*, 102-109. Erişim adresi: https://gradsense.org/ckfinder/userfiles/files/College_Students_and_Financial_Literacy.pdf.
- Çam,A., Barut, A. (2015). “Finansal Okurazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Önlisans Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”. *Global Journal of Economics Business Studies*, 4(7),63-72. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/profile/Alper_Cam/publication/288445934_FINANSAL_OKURYAZARLIK_DUZEYI_VE_DAVRANISLARI_GUMUSHANE_UNIVERSITESI_ONLISANS_OGRENCILERI_UZERINDE_BIR_ARASTIRMA/links/568107e908aebccc4e0b28bb/FINANSAL-OKURYAZARLIK-DUZEYI-VE-DAVRANISLARI-GUMUSHANE-UNIVERSITESI-ONLISANS-OGRENCILERI-UZERINDE-BIR-ARASTIRMA.pdf.
- Danes, S. M., & Haberman, H. (2004), “Evaluation of The NEFE High School Financial Planning Program, 2003-2004”. *St. Paul, MN: University of Minnesota, Family Social Science Department*. Erişim Adresi:

<http://www.nefe.org/hspfportal/includes/main/home.asp?page=4000#evaluation2>
adresinden erişilmiştir.

Danes, Sharon M. ve diğerleri (1999), ‘‘Financial Planning Curriculum For Teens; Impact Evaluation’’,*Financial Counseling and Planning*, 10(1), 25-37. Erişim Adresi: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.503.9761&rep=rep1&type=pdf>.

Demir, T. (2019). *Determining Financial Literacy Level of University Students: The Case of Yıldız Technical University*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir. (Tez No:601585).

Dilek, S. Küçük, A., Ergin, A. (2016).’’ Kastamonu Üniversitesi Öğrencilerinin Ekonomi Okuryazarlığı’’. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (7), 1865-1878.

Er, T. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir. (Tez No:558703).

Ergün, B. Şahin, A., Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma’’. *Journal Of International Social Research*,7 (34), 847-864.

Ergün, B., Şahin, A., Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme bölümü öğrencileri üzerinde bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 847- 864.
Erişim adresi:
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi34_pdf/8isletme_iktisat_iletisim_kamu/ergun_bahadir_vd.pdf.

Ergün, K. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir. (Tez No:527973).

Erkılıç, A. (2019). *Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri ve Matematik Ders Başarıları Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir. (Tez No:583932).

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER). (11.10.2019). <https://www.foder.org/projeler/>.

Finansal Okuryazarlık Ders Kitabına Girsin. (31 Ekim 2014). Sabah, s.17.

- Gee, J. P., Neuman, S. B., & Dickinson, D. K. (2002). A sociocultural perspective on early literacy development. *Handbook of early literacy research*, 30-42.
- Global Education Program (2009)'' Financial Literacy, Financial Education, Financial Capabilities: Are They Different?'' *Financial Education Update* 3, (2),1.
- Gökmen, K. (2012). *Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Hiperlink.
- Güler, E. (2015). *Hane halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir. (Tez No:393700).
- Güneş, F. (1997). *Okuma–Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi*. Ankara: Ocak
- Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği. (t.y.). Hakkımızda. <https://habitatderneği.org/hakkımızda/>. Adresinden erişilmiştir.
- Hahn, J., Jang, K., & Park, H. J. (2014). Financial Literacy of Korean High School Students. In *Anais da 2014 Annual Meeting, USA* (Vol. 2). Erişim Adresi: <https://www.aeaweb.org/>
- Harste, J. C. (2003). What do we mean by literacy now. *Voices from the Middle*, 10(3), 8-12. Erişim adresi: http://new.readwritethink.org/files/resources/lesson_images/lesson1140/VM0103What.pdf.
- Hathaway, I., & Khatiwada, S. (2008). Do Financial Education Programs Work? Working Paper 08-03. *Federal Reserve Bank of Cleveland*. Erişim adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1118485.
- Hoşgörür, V.Gezgin. G., (2005). Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.2(1).
- Hung, A. A., Parker, A. M., & Yoong, J. (2009). Defining and Measuring Financial Literacy, *Working Paper*,9 (2),1-28. Erişim Adresi: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/working_papers/2009/RAND_WR708.pdf
- Huston, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. *The Journal of Consumer Affairs*. 44 (2), 296-316.

ING Bank [https:// www.ing.com.tr/F/Documents/pdf/Basin_Odasi/2014/turuncudamlaya_odul_bulten_13042014.pdf](https://www.ing.com.tr/F/Documents/pdf/Basin_Odasi/2014/turuncudamlaya_odul_bulten_13042014.pdf). Adresinden 18 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi (İFM). (t.y.). İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı. https://www.trakyaka.org.tr/upload/Node/33149/xfiles/Istanbul_Uluslararası_Finans_Merkezi_Stratejisi_ve_Eylem_Planı_2009-2015_.pdf. Adresinden erişilmiştir.

İçke, B.(2017). *Finansal Okuryazarlık Finansın Dilinden Anlıyor muyuz?* İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Johnson, C.A. ve Lewis, A.R. (2009). Consumer economics and family resources: importance of financial literacy. *Journal of Family Consumer Sciences Education*, 27(National Teacher Standards 4), 1-12. Erişim adresi: http://natefac.orgwww.natefac.org/JFCSE/Standards_eBook/Standards_eBook.pdf#page=76.

Jazayeri, A. (2012). *From Financial Literacy to Financial Capability An important shift for poverty reduction*. Erişim Adresi: http://www.ruralfinanceandinvestment.org/sites/default/files/From_financial_literacy_pdf.pdf.

Jorgensen, B. L.-Savla, J. (2010). Financial literacy of young adults: The importance of parental socialization. *Family Relations*, 59, 465-478. Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1741-3729.2010.00616.x>.

Jumpstart Coalition. (2017). National Standards in K-12 Personal Finance Education. <http://www.jumpstart.org/guide.html>. Adresinden 11 Ekim 2019 tarihinde erişilmiştir.

Kaderli, Y., Gümüş, U.T. ve Eskici, Y. (2016). Seçilmiş ülke örnekleriyle finansal okuryazarlığın önemi ve tasarruflar üzerindeki etkileri. *Leges Hukuk Dergisi*, 7(73-75), 85-122. Erişim adresi: <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/handle/11607/1756>.

Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yay.

Kellner, D. (2001), New Technologies/New Literacies:Reconstructing Education Fort he New Millenium. *International Journal of Technology and Design Education*, S. 11, s. 67-81. Erişim Adresi: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1011270402858>

- Kieschnick, D.A. (2006). *Financial knowledge levels and saving behaviours of bermudian high school seniors at vedarbridge academy* (Master Thesis Iowa State Univercity). Erişim Adresi: <https://lib.dr.iastate.edu/rtd/864/>.
- Kim, J. (2001). Financial knowledge and subjective and objective financial well-being. *Consumer Interests Annual*, 47(1), 1-3. Erişim Adresi: <http://www.consumerinterests.org/files/public/Kim-Financialknowledge.pdf>.
- Kist, W. (2004). The new literacies movement: Reading and writing in the digital age. *Independent School*, 63(4), 28-36.
- Köksal,A., Osmanoğlu, H. (2013).*Geleceğe Yatırım*.İstanbul:Scala
- Kress, G. R. (2003). *Literacy in the new media age*. Psychology Press.
- Kurudayıoğlu, M., & Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi. *Journal of Türklük Bilimi Arastirmalari*, 15(28). Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/157039>
- Lankshear, C., & Knobel, M. (2011). *New literacies*. McGraw-Hill Education (UK).
- Lankshear, C., & Knobel, M. (2006). Discussing new literacies. *Language Arts*, 84(1), 78-86.
- Lee, N. (2012). What is financial literacy, and does financial literacy education achieve its objectives? Evidence from banks, government agencies and financial literacy educators in England. In *the Proceedings of 2012 Academy of Financial Services Annual Conference at San Antonio, USA E* (Vol. 4). Erişim Adresi: <https://academyfinancial.org/resources/Documents/Proceedings/2012/E4-Lee.pdf>
- Lucey, T. A., Agnello, M. F., & Laney, J. D. (2015). *A critically compassionate approach to financial literacy*. Springer.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2007). Financial literacy and retirement preparedness: evidence and implications for financial education. *Business Economics*, 41(01), 35-44. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.2145/20070104>
- Lusardi, A. Mitchel, O. S. (2011). Financial literacy and planning: Implications for retirement wellbeing. NBER Working Paper No. 17078, National Bureau of Economic Research, In <http://www.nber.org/papers/w17078> Adresinden 17 Ağustos 2020 tarihinde erişilmiştir.

- Mandell, L., & Klein, L. S. (2007). Motivation and financial literacy. *Financial services review, 16*(2).
- Mandell, L. (2008). The financial literacy of young American adults. *The Jumpstart Coalition for Personal Financial Literacy*. Erişim Adresi: <http://views.smgww.org/assets/pdf/2008%20JumpStart%20Financial%20Literacy%20Survey.pdf>.
- Mandell, L., & Klein, L. S. (2009). The impact of financial literacy education on subsequent financial behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning, 20*(1). Erişim Adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2224231
- Mason, C. L. J., & Wilson, R. M. S. (2000). Conceptualising fi-financial literacy. *Occasional paper, 7*. Erişim Adresi: <https://core.ac.uk/download/pdf/2738276.pdf>.
- Moore, D. (2003). Survey of financial literacy in washington state: Knowledge, behavior, attitudes and experiences. Technical Report Social And Economic Sciences Research Center, *Washington State University*. 03-39.
- Morrow, L. M. (2004). *Literacy Development In The Early Years: Helping Children Read And Write*. Boston: Pearson.
- Markow, D., & Bagnaschi, K. (2005). What American teens & adults know about economics. *National Council on Economic Education*. Erişim Adresi: <https://docplayer.net/131012-What-american-teens-adults-know-about-economics.html>.
- Noctor, M., Stoney, S., & Stradling, R. (1992). Financial literacy: A discussion of concepts and competences of financial literacy and opportunities for its introduction into young people's learning. London: National Foundation for Educational Research.
- OECD (2014). PISA 2012 Results. Students And Money: Financial Literacy Skills For The 21st Century (Volume VI), PISA, OECD Publishing. <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-volume-vi.pdf> Adresinden 12 Aralık 2019 tarihinden erişilmiştir.
- OECD (2018). G20/OECD INFE Policy Guidance Digitalisation and Financial Literacy. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/G20-OECD-INFE-Policy-Guidance->

- Digitalisation-Financial-Literacy-2018.pdf. Adresinden 3 Mart 2020 tarihinde erişilmiştir.
- OECD (2005). *Improving financial literacy: analysis of issues and policies*. OECD Publishing.
- OECD. (2006). *Assessing Scientific, Reading And Mathematical Literacy: A Framework For PISA 2006*. https://www.sel-gipes.com/uploads/1/2/3/3/12332890/assessing_scientific_reading_and_mathematical_literacy.pdf. Adresinden 3 Mart 2020 tarihinde erişilmiştir.
- OECD. (2012). *PISA 2012 Results: Students And Money: Financial Literacy Skills For The 21st Century (Volume VI)*. PISA, OECD Publishing.
- OECD. (2012). *PISA (2012) Financial Literacy Assessment Framework*. <http://www.oecd.org/finance/financial-education/PISA2012FrameworkLiteracy.pdf>. Adresinden 15 Şubat 2020 tarihinde erişilmiştir.
- OECD. (2013). *PISA 2012 Assessment and Analytical Framework*.
- OECD. (2013b). *Advancing National Strategies for Financial Education: A Joint Publication by Russia's G20 Presidency and the OECD*. https://www.oecd.org/finance/financialeducation/G20_OECD_NSFinancialEducation.pdf. Adresinden 2 Şubat 2020 tarihinde erişilmiştir.
- OECD. (2016). *Financial Education in Europe Trends And Recent Developments Financial*. OECD Publishing
- Ontario (2010). *A Sound Investment Financial Literacy Education in Ontario Schools. Report of the Working Group on Financial Literacy. Ministry of Education Ontario Working Group on Financial Literacy*, Toronto: Ministry of Education Ontario. Erişim Adresi: http://www.edu.gov.on.ca/eng/Financial_Literacy_Eng.pdf.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel Değişim Sürecinde Yaşam Boyu Öğrenme ve Okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*. 11(1), 101-121. Erişim Adresi: <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/10544?locale-attribute=en>
- Öncüler, İ. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: İstanbul Gelişim Üniversitesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 541450).

- Özçam, M. (2006). Yatırımcı eğitimi: Dünya uygulamaları ve türkiye için öneriler. Ankara: SPK Araştırma Raporu.
- Özdemir, A., Temizel, F., Sönmez, H., Er, F. (2015). “Financial Literacy of University Students: A Case Study for Anadolu University, Turkey”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11 (24), 97-110.
- Özkale, A. (2018). *Finansal Okuryazarlık ve Matematiksel Okuryazarlık Perspektifinde Türkiye ve Kanada (Ontario) Öğretim Programlarının İncelenmesi ve Bir Model Önerisi*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 515635).
- Özmen, H. (2014). Deneysel araştırma yöntemi. *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*, 47-76. Ankara: Pegem.
- Öztürk, E., & Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Journal of Accounting & Finance*, (68).
- Paramı Yönetebiliyorum. (t.y.). Proje Hakkında. <https://www.paramiyonetebiliyorum.net/nedir.aspx#proje-hakkinda>. Adresinden erişilmiştir.
- PACFL (President’s Advisory Council on Financial Literacy) (2008). *Annual report to the president, USA*
- Peng,T., M.(2008).“*Evaluating Mandated Personal Finance Education in High Schools.*” (Master’s Thesis). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi. (UMI No: 3292758)
- Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 279. Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>.
- Resmi Gazete (2009). 2.11.2009 Tarih ve 27364 Sayılı Resmi Yazı.
- Robb, C. A. & Sharpe D. L. (2009). Effect of Personal Financial Knowledge On College Students’ Credit Card Behavior, *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 25-40. Erişim Adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2224225

- Robb, C. A., Babiarz, P., & Woodyard, A. (2012). The Demand for Financial Professionals Advice: The Role Of Financial Knowledge, *Satisfaction and Confidence*. *Financial Services Review*, 21(4), 291-305. Erişim Adresi: <https://web.b.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authype=crawler&jrnl=10570810&AN=84204586&h=5VJmSP6xxFdt8Bzv952138XbUiiJkmQNmociFfKMj4LJf8%2fkxE4vBgSkk9ec6ngK%2bEmgNKpZXXKQjrx%2f1UMhP3A%3d%3d&crl=c&resultNs=AdminWebAuth&resultLocal=ErrCrlNotAuth&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authype%3dcrawler%26jrnl%3d10570810%26AN%3d84204586>
- Sabri, M.F.-Macdonald, M. (2010). Savings behavior and financial problems among college students: The role of financial literacy in malaysia. *Cross-Cultural Communication*, 6(3), 103-110. Erişim adresi: <http://www.cscanada.net/index.php/ccc/article/view/j.ccc.1923670020100603.009>.
- Sarıgöl, H. (2014), A Survey of financial literacy among university students. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 17(64), 207-224. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/427561>.
- Saraç, E. (2014). *Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 368187).
- Servon, L. J., & Kaestner, R. (2008). Consumer financial literacy and the impact of online banking on the financial behavior of lower-income bank customers. *Journal of Consumer Affairs*, 42(2), 271-305. Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1745-6606.2008.00108.x>.
- Shambare, R. ve Rugimbana, R. (2012). Financial literacy among the educated: An exploratory study of selected university students in south africa. *Feature Article*. 54(4), 581-590. Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/tie.21485>.
- Sönmez, M. (2016). *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Matematiksel Modelleme Etkinlikleriyle Matematikselleştirme Süreçlerinin ve Finansal Okuryazarlıklarının İncelenmesi*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 443568).

- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK). (2014). Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK). (2015). <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20151225/0>. Adresinden 20 Temmuz 2020 tarihinde erişilmiştir.
- Street, B. V. (1993). The new literacy studies, guest editorial. *Journal of research in reading*, 16(2), 81-97. Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9817.1993.tb00039.x>.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB). (2015). Bülten. Sayı 37.
- Türkiye Ekonomi Bankası (TEB) (2015). <https://www.blogteb.com/turk-ekonomi-bankasi-teb-ve-meb-isbirligiyle-5-milyon-kisiye-finansal-okuryazarlik-dersi-verilecek/>. Adrsinden 13 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye Ekonomi Bankası (TEB) (2013).2013 Faaliyet Raporu. <https://www.teb.com.tr/teb-hakkinda/teb-faaliyet-raporlari/> adresinden 5 Mart 2020 tarihinde erişilmiştir.
- Temizel, F., Özgüler, İ. (2015). Finansal Eğitime Bakış. *Business Management Studies: An International Journal*, 1(3), 1-16.
- Tosun, E. (2016). *Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Alan Araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 431320).
- Tufan, S. (2019). *2018 Tarihli Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 4-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Ekonomi Okuryazarlığı*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 583333).
- Üğüdücü, G. (2018). *Investigation of high school students' financial literacy in terms of several variables*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 528722).
- Valentine, Gregory P. ve Khayum, Mohammed. (2005), "Financial Literacy Skills of Students in Urban and Rural High Schools", *The Delta Pi Epsilon Journal*, 47 (1), 1-10.

Varcoe, K., Martin, A., Devitto, Z., Go, C. (2005). Using a Financial Education Curriculum for Teens. *Journal of Financial Counseling and Plannig*, 16 (1). Erişim Adresi:

<https://web.a.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authype=crawler&jrnl=00118052&AN=20291347&h=VHIDhi1dJyOIu%2bC1P5%2fZMA3XeRKQAuWEeO17fj7WuYcfQM92Z9wAvaoSvdSNX%2ffRn1OQWDM%2fp5H%2b%2bHZcmIAsTg%3d%3d&crl=c&resultNs=AdminWebAuth&resultLocal=ErrCrlNotAuth&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authype%3dcrawler%26jrnl%3d00118052%26AN%3d20291347>

Vitt, L. A., Anderson, C., Kent, J., Lyter, D. M., Siegenthaler, J. K., & Ward, J. (2000). Personal Finance And The Rush To Competence: Financial Literacy Education In The U.S. *Institute for Socio-Financial Studies*. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Lois_Vitt/publication/240619141_Personal_Finance_and_the_Rush_to_Competence_Financial_Literacy_Education_in_the_US/links/56203f3f08aed8dd194046de/Personal-Finance-and-the-Rush-to-Competence-Financial-Literacy-Education-in-the-US.pdf.

Worthington, Andrew C. (2006), Predicting Financial Literacy in Ausralia, *Financial Services Review*, 15 (1), 59-79. Erişim adresi: <https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/&httpsredir=1&article=1124&context=commpapers>.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

FİNANSAL OKURYAZARLIK DAVRANIŞ VE TUTUM ÖLÇEĞİ

Değerli gençler, bu çalışma lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini artıran programın etkilerinin değerlendirilmesini sağlamak amacıyla yürütülmektedir. Sorulara vereceğiniz samimi cevaplar çalışmanın akışını olumlu etkileyecektir. Tüm sorulara içtenlikle cevap verdiğiniz için ve katkılarınızdan dolayı şimdiden çok teşekkür ederim.

Burku ÖZDEMİR

I-Katılımcıya İlişkin Genel Bilgiler

- 1) Cinsiyetiniz
Kadın Erkek

- 2) Ailenizin toplam aylık gelir miktarı

- 2325 altı
 2325-4000
 4001-6000
 6001-8000
 8001 ve üzeri

- 3) Annenizin eğitim durumu

- İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Üniversite
 Yüksek Lisans ve üstü

- 4) Babanızın eğitim durumu

- İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Üniversite
 Yüksek Lisans ve üstü

TUTUM MADDELERİ

	Tamamen katılıyorum	Oldukça fazla katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Çok az katılıyorum	Hiç katılmıyorum
1. Para ile ilgili konular karmaşıktır.					
2. Planlanmamış harcamalar için köşede para bulundurulmalıdır.					
3. Finansal planlama ve bütçe çok parası olanlar için gereklidir.					
4. Günlük ve haftalık gibi kısa dönemler için harcama planı yapmak gereksizdir .					
5. Ne yaparsam yapayım finansal durumumda bir değişiklik olmaz .					
6. Finans konularında eğitim almak isterim.					
7. Alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir.					
8. Para, harcanmak içindir, biriktirmek için değil.					

DAVRANIŞ MADDELERİ

	Her zaman	Genellikle	Ara sıra	Çok Nadiren	Hiçbir zaman
9. Harcamalarımı kontrol etmekte zorlanırım.					
1 0. Haftalık ve aylık harcama planları yaparım.					
1 1. Paramın nasıl bittiğini anlamam.					
1 2. Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.					
1 3. Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.					
1 4. Gazetelerin ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini izlerim.					

Ek 2. Veri Toplama Aracı Uygulama İzin Maili

Gönderen: **Haşmet SARIGÜL** <hasmetsarigul@esenyurt.edu.tr>

Date: 10 Ara 2019 Salı, 20:24

Subject: Ynt: Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği Kullanma İzni

To: Burku özdemir <ozdemirburku@gmail.com>

Merhaba Burku,

Ekte ölçeğin kodlarını, ölçme aracını (bütün olarak) ve makaleleri gönderiyorum.
Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

Saygılarımla,

Doç.Dr. Haşmet Sarıgül

İstanbul Esenyurt Üniversitesi

İYRF Öğretim Üyesi

Gönderen: Burku özdemir <ozdemirburku@gmail.com>

Gönderildi: 10 Aralık 2019 Salı 18:12

Kime: hasmetsar@yahoo.com <hasmetsar@yahoo.com>; Haşmet SARIGÜL
<hasmetsarigul@esenyurt.edu.tr>

Konu: Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği Kullanma İzni

Merhaba Haşmet Bey

...

Ben Sakarya Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretimi yüksek lisans öğrencisi Burku. Tarafınızdan geliştirilmiş olan "Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış" ölçeğini izniniz olursa çalışmamda kullanmak isterim.

Bilim dünyasına katkınız ve yardımlarınız için teşekkür ederim

Saygılarımla

Burku Özdemir

Ek 3. Finansal Okuryazarlık Programı

Hafta	Kazanım	Amaç ve Hedef	Etkinliğin Adı	Yöntem ve Teknik	Materyal	Süreç	Ölçme Değerlendirme
1	Finansal okuryazarlığın tanımını yapar, Finansal okuryazarlık kavramının günlük hayat ile ilişkisini kurar, .Finansal kelimelerin tanımını yapar, .Finansal kelimeleri doğru ve yerinde kullanır	İlk hafta işlenmiş olan finansal okuryazarlık nedir dersinde öğrencilerin öğrenmiş oldukları finansal kelimeler ile drama tekniğini kullanarak pazarda ve bankada gerçekleşen bir oyun tasarımları istenir. Burada amaç öğrencilerin öğrenmiş oldukları kelimeleri yerinde ve doğru kullanıp kullanmadıklarını tespit etmektir.	Finansal Kelimelerle Drama Oyunu	Sunuş Yöntemi İşbirliğine dayalı öğretim Drama	Sunu Finansal Kelimeler	Öğrencilere araştırmacı tarafından düzenlenmiş olan finansal okuryazarlık nedir? başlıklı sunu aktarılır. Finansal bilinç ve okuryazarlığın farkındalığının uyandırılması, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine destek olunarak sağlıklı ekonomik büyüme gerçekleştirilmesinin nasıl olması gerektiğinin önemine vurgu yapılır. Ardından finansal kelimelerle drama oyununa geçilir. Öğrenciler iş birliğine dayalı öğretim yönetimi için 4-5 kişilik heterojen gruplara ayrılırlar. Oyunun geçeceği mekan (banka ya da Pazar) seçtirilir. Ellerinde bulunan kelimeler ile oyun tasarlayabilmeleri için 20 dakika süre verilir. Ardından oyuna geçilir.	Grup değerlendirme Akran değerlendirme Rubrik formları
2	.Bütçe kavramını tanımlar, .Bütçe	Bütçe hazırlarken nelere dikkat edilmesi gerektiği,	Hayatımın Bütçesi	Sunuş Tartışma	Sunu EtkinlikKağıdı	Öğrencilere hiç bütçe yaptıkları zaman olup	Rubrik Formları Öz değerlendirme

hazırlarken nelere dikkat edilmesi gerektiğini bilir, .Gelir gider dengesinin ne olduğunu tanımlar, .Harcama kalemlerini listeler, .Keyfi ve zorunlu harcamaların ne olduğunu ayırır eder.

gelir gider dengesinin nasıl kurulacağını öğretilmesi amaçlanmıştır.

Etkinliği

Beyin Fırtınası

olmadığı, eğer yaptılarsa bu süreçte nelere dikkat ettikleri, gelir gider dengesinin nasıl kurulacağı sorularak tartışmaları istenir. Sonrasında bütçeleme başlıklı sunu anlatılır. Ardından hayatımın bütçesi etkinliğine geçilir. Öğrenciler tartışma yöntemi kullanarak harcama kalemlerinin ne olduğunu gelir ve giderlerini tespit ettikten sonra hayatımın bütçesi başlıklı etkinliğin bulunduğu kağıt her öğrenciye dağıtılır. Etkinlik sonunda bütçe yapmanın nasıl bir tür kazanç sağlayacağı beyin fırtınası tekniği kullanarak çıkan sonuçlar doğrultusunda düşüncelerinin yazıya geçirilmesi istenir.

3

.Hedef ve hayal arasındaki farkı tanımlar. .Uzun ve kısa vadeli hedeflerin ne olduğunu bilir, .Hedeflere ulaşmak için finansal planlamanın nasıl yapılacağını bilir.

Hedeflere ulaşmada finansal planlamanın yerine vurgu yapmak için öğrencilere uygulanacak olan etkinlikte uzun vadeli ve kısa vadeli hedeflerin ne olduğundan, hayal ve hedef arasındaki farkın ne olduğunun öğretilmesi amaçlanır

Hedefleri me Giderken Etkinliği

Sunuş Soru Cevap

Sunu Etkinlik Kağıdı

Hayal ve hedef arasındaki farklardan bahsedildikten sonra hedeflerim başlıklı sunu aktarılır Öğrencilere soru cevap yöntemi ile hayal ve hedef arasında farkın olup olmadığı sorulur. Ardından hedeflerime giderken etkinliği dağıtılır.

Rubrik Formları Öz Değerlendirme

4

Harcamalar kısmının finansal

Harcamalar kısmının finansal okuryazarlıkta en esnek kısım

10 Saniye Oyunu

Sunuş Tartışma Soru cevap

Sunu Harcama Etkinliği

Öğrencilere harcamalarım kısmının

Rubrik Formu Öz Değerlendirme

	okuryazarlıkta en esnek kısım olduğunu bilir, beklenmeyen giderler ile karşılaştığında nasıl davranması gerektiğini bilir, harcama dürtüsünü kontrol eder, İstek ve ihtiyaç arasındaki ayrımı yapar	olduğunu öğretmek amacıyla bu esnekliğin nedeninin ne olduğu ve öğrencilere gün içerisinde yaptıkları harcama kararlarını nasıl aldıkları sorulur? Ayrıca beklenmeyen giderleri olduğunda nasıl başa çıktılarının harcama dürtüsü geldiğinde nasıl davrandıklarını tartışılması istenir.			Aynı renkte gömlek	2	finansal okuryazarlıktaki en esnek kısım olduğunu, bunun nedenini ne olabileceğinin, beklenmeyen giderler olduğunda nasıl başa çıkılacağına tartışılması istenir. Daha sonra harcamalarını başlıklı sunu aktarılır. Ardından 10 Saniye Oyunu oynatılır	
5	Amaçlı ve amaçsız borç ayırımını yapar, kredi kartını uygun bir şekilde kullanır Borçlardan en doğru şekilde nasıl kurtulabileceğini bilir.	Öğrencilere kredi kartı borcunu ödemekte güçlük çeken bir bireyin borcunu nasıl ödeyebileceği amaçlı ve amaçsız borcun ne demek olduğu sorularak tartışmaları istenir. Ardından verilen örnek olaydaki bireyin borçtan kurtulmak için nasıl çözüm üreteceklerinin ölçülmesi hedeflenmektedir.	Borçtan Nasıl Kurtulunur ?	Sunuş Tartışma Beyin Fırtınası	Sunu Örnek Olay		Öğrencilere amaçlı ve amaçsız borcun ne olduğu, kredi kartı kullanmanın nasıl olması gerektiği, doğru borçlanma diye bir şeyin var olup olmadığı hakkında ne düşündükleri sorulur. Ardından borçlarını başlıklı sunu anlatılır. Sonrasında borçtan nasıl kurtulunur etkinliğine geçilir.	Rubrik Formları Akran Değerlendirme
6	Eline geçen parayı nasıl kullanması gerektiğini bilir, Acil durum fonunun ne için kullanıldığını bilir, Eline geçen paranın bir kısmını paylaşır, Düzenli olarak birikim yapar.	Öğrencilerin haftalık veya aylık eline geçen parayı nasıl yönettiklerini ölçmektir. Öğrencilere tasarruf alışkanlıkları olup olmadığı, ailede düzenli tasarruf alışkanlığı varlığı, acil durum fonunun ne olduğu soruları yöneltilir.	Harcıyor mu Biriktiriyor mu Paylaşıyor mu	Sunuş Tartışma	Sunu Etkinlik Kağıdı		Öğrencilere kumbaraların neden biriktirme harcama ve paylaşma olarak ayrıldığı sorularak konuya ilgi çekilir. Daha sonra tasarruf başlıklı sunu sunulur. Sonrasında biriktiriyorum, harcıyorum, paylaşıyorum etkinliğine geçilir	Proje Öz Değerlendirme
7	Yatırım kavramını	Doğru planlama ile finansal hedeflere ulaşıldıktan sonra	Yatırım Yapıyor	Sunuş Tartışma	Sunu Örnek Olay		Öğrencilere birikim nasıl yapmak gerekir, yatırım	Akran Değerlendirme Rubrik Formları

açıklar, Farklı sağlıklı bir şekilde yatırım araçlarının değerlendirilmesidir. m Param Değerlendi riyorum

yatırım araçlarını tanıyarak, Öğrencilerin birikimlerini nasıl değerlendirdikleri, yatırım araçlarını tanıyıp tanımadıkları sorusu yöneltilecek tartışmaları istenir.

araçlarını tanıyor musunuz şeklinde soru yöneltilecek tartışmaları istenir. Daha sonra yatırım başlıklı sunu anlatılır Ardından örnek olay dağıtılarak çözüm alternatiflerini sıralamaları istenir.

8	Finansal karar konusunda nasıl davranması gerektiğini bilir, Finansal sisteme ilişkin konular hakkında bilgi sahibi olur , Satın alma kararı konusunda rasyonel davranır.	Satın alma sürecinde bu kararın daha etkili alınabilmesi için nasıl davranılması gerektiğinin ölçülmesidir.	Hayatımda Daha Rasyonel Karar Alıyorum	Sunuş Tartışma	Sunu Etkinlik Kağıdı	Tüm hafta boyu yapılan uygulamalar neticesinde nasıl finansal kararlar verileceğinin farkındalığını öğrenmeleri sağlanır. Finansal sisteme ilişkin bilgilerin ne olduğu hakkında tartışılır. Finansal karar başlıklı sunu anlatılır. Sonrasında hayatımda daha rasyonel karar alıyorum etkinliğine geçilir.	Rubrik Formları Öz Değerleme
---	---	---	--	----------------	----------------------	---	------------------------------

Ek 4.Finansal Okuryazarlık Ders Planları

1. Hafta: Finansal Okuryazarlık Nedir?

Derse Ön Hazırlık:

Öğrencilere uygulanacak olan eğitim etraflıca detaylandırılmaya çalışılmıştır.

Derse Giriş:

Öğrencilere finansal okuryazarlık kavramı hakkında bilgilerinin olup olmadığı sorulup konuya dikkat çekmeleri sağlanır. Ardından kavramın tanımı hakkında ne düşündükleri sorularak tartışmaları sağlanır. (10 dk.)

Ders Akışı ve Uygulanışı:

Araştırmacı tarafından düzenlenmiş olan finansal okuryazarlık nedir? Başlıklı sunu sunulur. Finansal bilinç ve okuryazarlığın farkındalığının farkına varılması, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine destek olunarak sağlıklı ekonomik büyüme gerçekleştirilmesinin nasıl olması gerektiğinin önemine vurgu yapılır. (10 dk.)

Ardından gelecek haftalarda anlatılacak olan konu ve uygulamalardan bahsedilerek öğrencilerin merakları uyandırılır (5 dk.). Dersin son aşamasında öğrenciler ikiye bölünerek konuda bahsi geçen finansal sözlük kelimeleri kullanarak pazarda ve bankada gerçekleşecek olan bir drama yapmaları istenir.(10 dk.)

Dersin Değerlendirilmesi ve Sonuç:

Öğrencilerin yapmış oldukları drama sonucunda kullanılan kelimeleri anlamına uygun kullanıp kullanmadıkları test edilir. Dersin genel değerlendirilmesi sonucunda öğrencilerden gelebilecek olan sorular cevaplanır (5dk)

2.Hafta: Bütçeleme

Derse Ön Hazırlık:

Öğrencilerin derse bütçenin nasıl yapılacağı sorusuna hazır bir şekilde gelmeleri istenmiştir.

Derse Giriş:

Öğrencilere hiç bütçe yaptıkları zaman olup olmadığı, eğer yaptılarsa bu süreçte nelere dikkat ettikleri, gelir gider dengesinin nasıl kurulacağı sorularak tartışmaları istenir (5 dk). Ardından bütçeleme başlıklı sunu anlatılır. (10dk).

Dersin Akışı ve Uygulanışı:

Sunu sonrası öğrencilere kâğıt dağıtılarak bütçe yapmaları istenir (10 dk). Tüm gelir ve gider kalemleriyle önce haftalık daha sonra aylık bütçe yapmaları istenir

Dersin Değerlendirilmesi ve Sonuç:

Öğrencilerin yaptıkları bütçeler değerlendirilir. Ders sonunda kimlerin bütçe yapması gerektiği bütçe yapmanın ne tür kazanç sağlayacağı tartışılır (15 dk).

3.Hafta: Hedeflerim

Derse Ön Hazırlık:

Öğrencilere bu hafta için hedeflerinin ne olduğunu, hayal ve hedef arasında fark olup olmadığını araştırmaları istendi. (5 dk.)

Derse Giriş:

Hedeflerim başlıklı sunu sunulduktan sonra öğrencilerin konu hakkında bilgi ve farkındalıklarının artırılması sağlanır.(10dk) Hedef ve hayal düşünceleri üzerine öğrencilere sorular yöneltilir.

Dersin Akışı ve Uygulanışı:

Hayallere ulaşmada finansal planlamanın yerine vurgu yapılarak “hedefe doğru “ etkinliği ile kısa ve uzun vadeli hedeflerin varlığından bahsedilir (15 dk).

Dersin Değerlendirilmesi ve Sonuç:

Dersin genel değerlendirilmesi yapıldıktan sonra öğrencilerin haftaya kadar dönem sonuna kadar gerçekleştirebilecekleri kısa ve uzun vadeli hedef belirlemeleri istenir (10 dk).

4.Hafta: Harcamalarım

Derse Ön Hazırlık:

Öğrencilere derse gelmeden önce bir gün içerisinde ortalama kaç tane harcama kararı aldıklarını düşünmeleri istenir.

Derse Geçiş:

Öğrencilere harcamalarım kısmının finansal okuryazarlıktaki en esnek kısım olduğunu, bunun nedenini ne olabileceğinin, beklenmeyen giderler olduğunda nasıl başa

çıkılacağıının tartışılması istenir (10 dk). Daha sonra harcamalarım başlıklı sunu sunulur (10 dk).

Dersin Akışı ve Uygulanışı:

Öğrencilere kağıt dağıtılır. Yaşamak için zorunlu olanın ötesinde daha fazla rahatlık ve doyum için satın aldıkları mal ve hizmetleri yazmaları istenir (10 dk).Daha sonra istek ve ihtiyaç olarak ayırmaları istenir.

Dersin Değerlendirilmesi

Dersin sonunda öğrencilerden istek ihtiyaç ayırımı ve harcama dürtüsü gelince neler yapılacağı özetlemeleri istenir (10dk).

5. Hafta: Borçlarım

Derse Ön Hazırlık:

Borcunu ödeyemediği için zor durumda olan bir kişinin gazete haberini okuyarak konuya dikkat çekilmesi amaçlanır.

Derse Giriş:

Öğrencilere amaçlı ve amaçsız borcun ne olduğu, kredi kartı kullanmanın nasıl olması gerektiği, doğru borçlanma diye bir şeyin var olup olmadığı hakkında ne düşündükleri sorulur.(10dk) Ardından borçlarım başlıklı sunu anlatılır (10dk).

Dersin Akışı ve Uygulanışı:

Öğrencilerden örnek olay da yer alan kredi kartı borcunu ödemekte güçlük çeken bir bireyin borcunu ödeyememesi sonucunda başına neler gelebileceği ve borcu nasıl kapatabileceği hakkında çözüm önerileri üretmeleri istenir(10 dk.).

Dersin Değerlendirilmesi

Bulmuş oldukları çözüm önerileri değerlendirilerek ödeme yükümlülükleri ve kredi karnesinin öneminde vurgu yapılır. (10dk).

6. Hafta: Tasarruflarım:

Derse Ön Hazırlık:

Ders için önceden biriktirme harcama ve paylaşma kumbaraları hazırlanır.

Derse Geçiş:

Öğrencilere kumbaraların neden biriktirme harcama ve paylaşma olarak ayrıldığı sorularak konuya ilgi çekilir (5 dk.). Daha sonra tasarruf başlıklı sunu sunulur. (10 dk.).

Dersin Akışı ve Uygulanışı:

Daha önce yapmış oldukları tasarrufların olup olmadığı, ailede düzenli tasarruf yapma alışkanlığının varlığı, acil durum fonunun ne olduğu soruları öğrencilere yöneltilerek bu sorular çerçevesinde kumbaralar öğrencilere dağıtılıp uygulamaya geçilir. (10dk)

Dersin Değerlendirilmesi:

Dersin genel değerlendirilmesinden sonra kumbaralar öğrencilere dağıtılarak bir hafta içerisinde nasıl kullandıklarını not etmeleri istenir. Buradaki amaç haftalık ellerine geçen parayı nasıl yönettiklerini ölçmektir.

7.Hafta: Yatırımlarım/ Birikimlerim

Derse Ön Hazırlık:

Bu derste amaç doğru planlama ile finansal hedeflere ulaşma birikimi sağlıklı bir şekilde yatırım araçlarında değerlendirmenin fark edilmesini sağlamaktır.

Derse Giriş:

Öğrencilere birikim nasıl yapmak gerekir, yatırım araçlarını tanıyor musunuz şeklinde soru yöneltilerek tartışmaları istenir (10 dk). Daha sonra yatırım başlıklı sunu anlatılır (10dk).

Ders Akışı ve Uygulanışı:

Öğrencilere örnek olay üzerinden, olaydaki paranın çeşitli yatırım araçlarına yatırarak sağlayacakları kazancın nasıl olacağını hesaplanması istenir (10 dk).

Dersin Değerlendirilmesi:

Örnek olay sonucu öğrencilerin bulmuş oldukları rakamlar üzerinden konuşularak nasıl birikim yapılacağı üzerinden konuşulur(10dk).

8.Hafta: Finansal Karar:

Derse Ön Hazırlık:

Tüm hafta boyu yapılan uygulamalar neticesinde nasıl finansal kararlar verileceğinin farkındalığını öğrenmeleri sağlanmaktadır.

Derse Giriş:

Finansal sisteme ilişkin bilgilerin ne olduğu hakkında tartışılır(5dk).Finansal karar başlıklı sunu anlatılır (10dk).

Dersin Akışı ve Uygulanışı:

Finansal karar verme kâğıdı dağıtılarak problem durumuna göre alternatifler ve kriterlerin neler olabileceğini yazmaları istenir(10 dk).

Dersin Değerlendirilmesi:

Alternatif ve kriterle sonucu çıkan sonuca göre karar verilmesi ve fırsat maliyetin hesaplanması istenir sonuçlar tartışılır (10 dk).Bundan sonra finansal kararların nasıl verilmesi vurgulanarak ders bitirilir(5dk).

ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ

Adı ve Soyadı: Burku ÖZDEMİR

E-postası: ozdemirburku@gmail.com

İletişim: 536 867 39 98

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans : Sakarya Üniversitesi İşletme Anadolu Üniversitesi Sosyoloji

Yüksek Lisans : Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

GÖREVLER:

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Felsefe Grubu Öğretmeni	Sakarya	2019- Halen

ESERLER:

A. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler:

Arslan, S. & Özdemir, B. (2019). Eğitim Örgütlerinde Yönetici Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar: Nitel Bir Çalışma. *International Conference on Contemporary Women's Studies*, İstanbul.

B. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

Arslan, S. & Özdemir, B. (2020). Cognitive Self-Regulation Strategy: Mixed Method Research. *Journal of Family Counseling and Education*, 5(1), 24-34.